

ОЦІНКА ВАРТОСТІ ТА УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ БІЗНЕСУ

методичні вказівки
до виконання практичних робіт
та індивідуальних завдань

Запоріжжя 2025

УДК 658.14:005.52 (072)
О93

Рекомендовано
Науково-методичною радою
ТОВ «ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«МЕТІНВЕСТ ПОЛІТЕХНІКА»
(протокол № 3 від 26.12.2025 р.)

Укладач:

Шеховцова В., канд. екон. наук

О93 Оцінка вартості та управління ефективністю бізнесу :
методичні вказівки до виконання практичних робіт та
індивідуальних завдань / уклад. В. В. Шеховцова. Запоріжжя :
ТОВ «ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «МЕТІНВЕСТ
ПОЛІТЕХНІКА», 2025. 84 с.

У методичних рекомендаціях наведено завдання щодо виконання практичних робіт та індивідуальних завдань з дисципліни «Оцінка вартості та управління ефективністю бізнесу» питання для самоконтролю, практичні завдання та критерії оцінювання виконання завдань.

Рекомендовано для студентів вищих навчальних закладів.

УДК 658.14:005.52 (072)

© ТОВ «ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МЕТІНВЕСТ ПОЛІТЕХНІКА», 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ОБСЯГ І СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ	6
1. ПРАКТИЧНІ РОБОТИ	
ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1.	7
Тема 1. Змістовність оцінки бізнесу. Її основні цілі та принципи	7
Тема 2. Послідовний інструментарій та організація оцінки бізнесу	11
Тема 3. Дохідний підхід до оцінки вартості бізнесу	14
Тема 4. Порівняльний підхід до оцінки вартості бізнесу	18
Тема 5. Витратний підхід до оцінки вартості бізнесу	22
Тема 6. Оцінка матеріальних та нематеріальних складових майна господарюючого суб'єкта	25
Тема 7. Оцінка вартості майна господарюючого суб'єкта-боржника з метою продажу при банкрутстві	28
Тема 8. Оцінка вартості господарюючого суб'єкта при реструктуризації	33
Тема 9. Стратегія в аспекті дослідження ринкової вартості бізнесу, як основа подолання кризи	36
ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2	40
Тема 10. Економічне визначення сутності поняття «ефективність бізнесу»	40
Тема 11. Основні властивості системи управління ефективністю бізнесу	43
Тема 12. Управління ефективністю операційної діяльності бізнесу	46
Тема 13. Управління ефективністю трудових ресурсів бізнесу	49
Тема 14. Управління ефективністю використання матеріальних ресурсів бізнесу	53
Тема 15. Управління ефективністю фінансовими ресурсами бізнесу	56
Тема 16. Управління ефективністю інвестиційної діяльності в бізнесі	60
Тема 17. Потенціал підприємства з огляду на подальші цілі господарюючого суб'єкта при вартісному управлінні бізнесом	63
2. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ	
2.1 Порядок та методичні вказівки до виконання індивідуальних завдань	66
ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1	
Індивідуальне завдання № 1 «Стратегія в аспекті дослідження ринкової вартості бізнесу, як основа подолання кризи»	38
ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2	
Індивідуальне завдання № 2 «Потенціал підприємства з огляду на подальші цілі господарюючого суб'єкта при вартісному управлінні бізнесом»	67
2.2. Вимоги до оформлення індивідуального завдання	67
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА	71
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ	73
ДОДАТКИ	75

ВСТУП

Оцінка вартості та управління ефективністю бізнесу є взаємопов'язаними напрямками, спрямованими на забезпечення успішного довгострокового функціонування підприємства та максимізацію його ринкової вартості. Оцінка вартості бізнесу виступає ключовим інструментом для прийняття ефективних управлінських рішень та постійного моніторингу досягнутих результатів.

Навчальна дисципліна «Оцінка вартості та управління ефективністю бізнесу» спрямована на отримання вмінь та знань щодо: послідовного інструментарію та організації оцінки бізнесу; підходів до оцінки вартості бізнесу; оцінки матеріальних та нематеріальних складових майна господарюючого суб'єкта; оцінки вартості майна господарюючого суб'єкта-боржника з метою продажу при банкрутстві; оцінки вартості господарюючого суб'єкта при реструктуризації; економічного визначення сутності поняття «ефективність бізнесу»; основних властивостей системи управління ефективністю бізнесу; потенціалу підприємства з огляду на подальші цілі господарюючого суб'єкта при вартісному управлінні бізнесом.

Дисципліна є обов'язковою для вивчення, оскільки інтегрує та закріплює знання, набуті при вивченні прикладних бізнесових та управлінських дисциплін.

В процесі засвоєння курсу формуються також практичні навички з вартісного управління ефективністю бізнесом. Курс виробляє економічне мислення та розуміння процесу управління господарюючого суб'єкта, інтегруючи знання з економіки, менеджменту та аналітики.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні навчитися:

- збирати необхідну інформацію, використовуючи науково-технічну літературу, бази даних та інші джерела, аналізувати і оцінювати її;
- обирати та використовувати відповідні методики, інструментарій для обґрунтування рішень щодо створення та подальшого функціонування господарюючих суб'єктів;
- здійснювати діяльність у взаємодії суб'єктів ринкових відносин;
- здійснювати діяльність з дотриманням вимог нормативно-правових документів;
- визначати і виконувати професійні завдання щодо оцінки вартості та управління ефективністю бізнесу;
- проявляти здатність до пошуку, збирання та аналізу інформації, розрахунку показників для обґрунтування управлінських рішень;
- проявляти здатність застосувати методи оцінки вартості та управління ефективністю бізнесу.

Методичні рекомендації розроблені на підставі робочої програми з курсу основної освітньої компоненти «Оцінка вартості та управління

ефективністю бізнесу». Вони складаються із практичних робіт та індивідуальних завдань до кожного з двох модулів. Практичні роботи містять теми для наукових досліджень, питання для самоконтролю, практичні завдання. В розділі індивідуальної роботи передбачено виконання аналітично-розрахункових завдань.

ОБСЯГ І СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ

Варіант вивчення дисципліни як обов'язкової
тут і далі: Л - лекції, П (С) - практичні (семінарські) заняття,
Лаб - лабораторні заняття, СРС - самостійна робота студентів.

№ з/п	Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
		Усього	в т.ч.			
			Л	П(С)	Лаб	СРС
Змістовий модуль 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ТА ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ БІЗНЕСУ						
1.	Змістовність оцінки бізнесу. Її основні цілі та принципи	12	2	4		6
2.	Послідовний інструментарій та організація оцінки бізнесу	12	2	4		6
3.	Дохідний підхід до оцінки вартості бізнесу	14	2	4		8
4	Порівняльний підхід до оцінки вартості бізнесу	14	2	4		8
5	Витратний підхід до оцінки вартості бізнесу	14	2	4		8
6	Оцінка матеріальних та нематеріальних складових майна господарюючого суб'єкта	14	2	4		8
7	Оцінка вартості майна господарюючого суб'єкта-боржника з метою продажу при банкрутстві	14	2	4		8
8	Оцінка вартості господарюючого суб'єкта при реструктуризації	14	2	4		8
9	Стратегія в аспекті дослідження ринкової вартості бізнесу, як основа подолання кризи	14	2	4		8
Змістовий модуль 2. ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ БІЗНЕСОМ. ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА						
10	Економічне визначення сутності поняття «ефективність бізнесу»	14	2	4		8
11	Основні властивості системи управління ефективністю бізнесу	14	2	4		8
12	Управління ефективністю операційної діяльності бізнесу	14	2	4		8
13	Управління ефективністю трудових ресурсів бізнесу	14	2	4		8
14	Управління ефективністю використання матеріальних ресурсів бізнесу	14	2	4		8
15	Управління ефективністю фінансовими ресурсами бізнесу	14	2	4		8
16	Управління ефективністю інвестиційної діяльності в бізнесі	14	2	4		8
17	Потенціал підприємства з огляду на подальші цілі господарюючого суб'єкта при вартісному управлінні бізнесом	20	4	8		8
	Усього годин	240	36	72	-	132

1. ПРАКТИЧНІ РОБОТИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

Тема 1. Змістовність оцінки бізнесу. Її основні цілі та принципи

1. Оцінка ринкової вартості бізнесу. Об'єкти і суб'єкти вартісної оцінки бізнесу. Майновий комплекс господарюючого суб'єкта.
2. Принципи вартісної оцінки та її основні цілі. Бази вартісної оцінки. Фактори, що впливають на вартість бізнесу.
3. Законодавче забезпечення оціночної діяльності господарюючого суб'єкта. Контролюючі процеси за здійсненням оціночної діяльності.
4. Незалежна оцінка бізнесу та організаційно-правова основа її проведення. Процес проведення незалежної оцінки бізнесу та його основні етапи.
5. Інформаційне забезпечення оцінки бізнесу.
6. Прогнозування, як елемент оцінки бізнесу.

Загальні визначення за темою:

Оцінювання бізнесу - це процес визначення вартості бізнесу як майнового комплексу, від діяльності якого його власник отримує прибуток. Основною причиною оцінки вартості підприємства є отримання інформації про його стан для прийняття господарських рішень власниками, інвесторами, кредитними установами, страховими компаніями, фондовими біржами та державними органами.

Для оцінювання вартості бізнесу характерними чинниками являються ризик та час.

Об'єктом оцінки може бути будь-який об'єкт власності бізнесмена в сукупності з правами, якими він наділений як власник. До об'єкта оцінки можемо віднести, наприклад: бізнес, компанію, підприємство, фірму, банк, активи (їх види).

Визначення ринкової вартості бізнесу процес складний та проблемний, що вимагає необхідності проведення системних розрахунків і узгодження основних складових.

Відповідно до чинного законодавства та Міжнародних стандартів оцінки для визначення вартості підприємства використовують спеціальні підходи та методи розрахунку, враховуючи сферу використання оцінки. Визначених підходів до визначення вартості бізнесу три: витратний, порівняльний і дохідний.

Кожен методичний підхід ґрунтується на відповідних прийомах оцінювання та використовує свій специфічний інструмент, а також підкреслює певну характеристику об'єкта. Всі підходи та методи оцінки

вартості підприємства на сучасному етапі мають переваги і недоліки, що і буде розглянуто в наступних питаннях.

Принципи вартісної оцінки - це основоположні правила, що враховують соціально-економічні закономірності формування вартості майна, такі як корисність, заміщення та очікування, а також принцип найбільш ефективного використання.

Основні цілі вартісної оцінки полягають у визначенні об'єктивної ринкової вартості майна або бізнесу для різних цілей: продажу, купівлі, інвестування, реорганізації, застави, поділу, банкрутства та інших управлінських рішень, що потребують чіткого розуміння реальної вартості активів.

Чинники, що впливають на вартість бізнесу, різноманітні і можуть істотно відрізнятися залежно від галузі, розташування та специфіки діяльності підприємства. Ці чинники можна умовно розділити на зовнішні та внутрішні, кожен із яких грає роль у формуванні загальної економічної оцінки підприємства.

Законодавче забезпечення оціночної діяльності в Україні для господарюючих суб'єктів базується на Законі України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність», який регулює порядок проведення оцінки та вимоги до суб'єктів оціночної діяльності.

Для здійснення діяльності господарюючий суб'єкт повинен отримати сертифікат суб'єкта оціночної діяльності та внести його до Державного реєстру оцінювачів. Державне регулювання здійснюється Фондом державного майна України.

Контроль за дотриманням законодавства про оцінку майна в Україні здійснює Фонд державного майна, який є основним державним регулятором в цій сфері. Контроль включає рецензування звітів про оцінку як спосіб перевірки їх якості, а також контроль за діяльністю саморегулювальних організацій оцінювачів. Самі оцінювачі, які проводять оцінку, повинні відповідати вимогам законодавства, а контроль їхньої діяльності може здійснюватися саморегулювальними організаціями та експертними радами, які перевіряють якість оцінки та дотримання стандартів.

Незалежна оцінка бізнесу - це визначення вартості суб'єкта господарювання професійним оцінювачем на підставі договору, що регулюється Законом України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність», а основними етапами є: підготовчий, аналітичний, заключний та укладення договору. Організаційно-правова основа включає вимоги до оцінювачів, вимоги щодо договору про оцінку, а також регулювання з боку Фонду державного майна України.

Незалежність означає, що оцінку проводить професійний оцінювач, який діє відповідно до вимог законодавства та стандартів оцінки.

Інформаційне забезпечення оцінки бізнесу охоплює: всю сукупність документів, даних та джерел інформації, які використовуються для аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства, включаючи фінансову звітність; дані про ринкову кон'юнктуру; макроекономічні показники та іншу внутрішню та зовнішню інформацію для визначення вартості бізнесу.

Прогнозування є ключовим елементом оцінки бізнесу, оскільки дозволяє передбачити майбутній стан компанії та її оточення, що необхідно для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Шляхом аналізу історичних даних, ринкових тенденцій та інших факторів, прогнозування допомагає оцінити майбутні результати діяльності, фінансовий стан та визначити оптимальні шляхи розвитку, використовуючи для цього різні методи, від статистичних до експертних.

Прогнозування - це науково обґрунтований процес передбачення майбутніх якісних і кількісних показників розвитку підприємства та його середовища.

Питання для самоконтролю:

1. Яка конкретна мета оцінки бізнесу?
2. Чи відповідають використані методи та підходи заявленій меті (наприклад, для внутрішнього управління)?
3. Наскільки повною та достовірною повинна бути використана інформація?
4. Чи враховані всі суттєві активи та зобов'язання?
5. Які припущення були зроблені оцінювачем?
6. Який підхід (дохідний, витратний, порівняльний) був домінуючим і чому?
7. Чи застосовувалися інші підходи для перехресної перевірки результатів?
8. Чи відповідають використані ставки дисконтування або коефіцієнти капіталізації ринковим реаліям та рівню ризику даного бізнесу?
9. Чи є кінцева вартість логічною з точки зору поточної економічної ситуації та перспектив розвитку галузі?
10. Чи дотримано вимог національних або міжнародних стандартів оцінки?
11. Чому прогнозування вважається ключовим елементом оцінки бізнесу?
12. Висвітліть права та обов'язки професійних оцінювачів.
13. Надайте коротку характеристику чинникам, що впливають на вартість бізнесу.
14. Яка основна причина оцінки вартості підприємства?

Завдання до практичної роботи:

Завдання 1. На підставі опрацювання персональних відомостей та публічної інформації (спеціалізовані друковані видання, мережа Інтернет, тощо) заповнити наведену нижче таблицю та визначити найімовірніше джерело залучення капіталу до фінансування власної справи.

Джерела фінансування	Переваги	Недоліки
Власні кошти		
Кошти друзів, родичів		
Бізнес-ангел		
Конкурси і гранти		
Кредити		
Бізнес-інкубатори		
Венчурні фонди		

Завдання 2. Власник кафетерію з метою рекламування свого закладу опублікував в газеті оголошення про зниження цін. Однак його сподівання не виправдались - число відвідувачів кафетерію і через деякий час після виходу оголошення не збільшилось.

1. Які з можливих причин невдачі такої реклами Ви могли б назвати?

2. Які рекомендації Ви можете дати власнику для проведення успішної рекламної кампанії?

Завдання 3. Визначте, яких джерел формування підприємницького капіталу (власних чи залучених) більше. Елементи формування капіталу наступні:

- зареєстрований (пайовий) капітал 4 млн. грн.,
- додатковий капітал 200 тис. грн.,
- нерозподілений прибуток 47 тис. грн.,
- довгострокова кредиторська заборгованість 1000 тис. грн.,
- короткострокова кредиторська заборгованість 1500 тис. грн.

Завдання 4. Визначте структуру джерел залучення ресурсів підприємства, використовуючи наступні дані:

- зареєстрований (пайовий) капітал 300 тис. грн.,
- нерозподілений прибуток 60 тис. грн.,
- довгострокова кредиторська заборгованість 100 тис. грн.,
- короткостроковий кредит банку 67 тис. грн.,
- резервний капітал 30 тис. грн.

Тема 2. Послідовний інструментарій та організація оцінки бізнесу

1. Характеристика інструментарію оцінки бізнесу.
2. Грошовий потік. Оцінка грошових потоків.
3. Ризик. Види ризиків ринкової вартості бізнесу та способи їх визначення на час.
4. Інвестиції. Ставка доходу на інвестиції.
5. Ануїтет. Майбутня вартість ануїтету.
6. Фонд нагромадження та періодичні внески до нього. Періодичний внесок в фонд нагромадження.
7. Загальна інформація про методичні підходи до оцінки бізнесу. Позитивні аспекти та вади методів оцінки.
8. Звіт про оцінку вартості підприємства. Погодження результатів оцінки бізнесу.

Загальні визначення за темою:

Відповідно до Національного стандарту № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» бізнес - це певна господарська діяльність, яка провадиться або планується для провадження з використанням активів цілісного майнового комплексу

Інструментарій оцінки бізнесу включає методи оцінки, такі як дохідний, витратний та порівняльний підходи, що базуються на аналізі фінансових показників (прибуток, рентабельність), активів та ринкової кон'юнктури. Вибір методів залежить від цілей оцінки (продаж, інвестиції, банкрутство) та специфіки бізнесу.

Грошовий потік - баланс між грошовими надходженнями (припливами) та грошовими витратами (відпливами) за конкретний період. Він відображає фактичні чисті грошові кошти, що надходять або витрачаються підприємством, включаючи надходження від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Оцінка грошових потоків полягає в аналізі цих припливів та відтоків для розуміння джерел готівки та напрямків її витрат, що дозволяє приймати обґрунтовані рішення, покращувати ліквідність і виявляти проблеми на ранніх стадіях.

Аналіз грошового потоку дозволяє уникнути грошових розривів, коли на «папері» є прибуток, але немає реальних грошей для покриття зобов'язань, наприклад, зарплати чи закупівлі сировини.

Управління ресурсами - дозволяє ефективно розподіляти кошти, планувати видатки та інвестиції.

Операційний грошовий потік показує рух коштів, пов'язаний із основною діяльністю компанії. Сюди включаються доходи від продажів та витрати на виробництво, оплату праці, оренду, податки.

Інвестиційний грошовий потік відображає рух коштів, пов'язаний з інвестиціями, такими як придбання або продаж активів (нерухомість,

обладнання). Цей показник демонструє, як компанія інвестує в довгострокові активи.

Фінансовий грошовий потік відображає рух коштів, пов'язаний з фінансуванням, зокрема отриманням кредитів, випуском акцій, виплатою дивідендів та погашенням боргів.

Контроль грошових потоків є критично важливим для підтримки фінансової стабільності бізнесу. Регулярний аналіз, планування та оптимізація витрат дозволяють уникнути касових розривів та забезпечити стабільний розвиток компанії.

Ризик – це невизначена подія або умова, яка, в разі настання, може призвести до небажаних наслідків, таких як втрати, збитки, або невизначеність результату. Це ймовірність можливої втрати чогось цінного за різними збігами обставин. Ризик також може бути пов'язаний з потенційними збитками або недоотриманням прибутку, і є невіддільною частиною ринкових відносин.

Інвестиція в бізнес - це вкладення грошей, майна або інших ресурсів у бізнес-проект, компанію чи фінансовий інструмент з метою отримання прибутку або збереження капіталу. Інвестор, вкладаючи кошти, несе ризик втрати капіталу, а бізнес використовує ці ресурси для розвитку, масштабування або покриття операційних витрат.

Ануїтет - це серія однакових платежів, що здійснюються через рівні проміжки часу (наприклад, щомісячні або щорічні виплати).

Майбутня вартість ануїтету - це сукупна вартість усіх цих майбутніх платежів, враховуючи складні відсотки, нараховані на кожну виплату до кінцевого моменту часу. Ануїтет - це фінансова рента, яка передбачає регулярні платежі через однакові інтервали часу.

Фонд нагромадження - це частина національного доходу, яка спрямовується на створення та розширення основних засобів виробництва та невиробничої сфери, а також на створення запасів і резервів в економіці. Періодичні внески до нього не є самостійним поняттям у цьому контексті, а скоріше означають регулярні відрахування з прибутку або доходів підприємства, які спрямовуються на поповнення цього фонду для подальших капітальних вкладень та розвитку.

Методичні підходи до оцінки бізнесу включають три основні типи. Кожен підхід заснований на різних принципах: витратний - на вартості відтворення чи заміщення активів, дохідний - на майбутніх доходах від бізнесу, а порівняльний - на аналізі аналогічних бізнесів, що реалізують. Вибір конкретного підходу залежить від цілей оцінки, типу бізнесу та доступної інформації.

Звіт про оцінку вартості підприємства містить результати аналізу, висновки про вартість бізнесу, а погодження результатів оцінки бізнесу передбачає процес узгодження звіту між учасниками угоди або представниками сторін, що може включати обговорення методології, показників, та фінальне підписання документу.

Звіт про оцінку вартості підприємства - це офіційний документ.
Звіт призначений для керівництва замовника та містить висновки про вартість, підтверджує виконані процедури оцінки.

Питання для самоконтролю:

1. На які основні види класифікують грошові потоки?
2. Який грошовий потік є найважливішим для оцінки операційної діяльності підприємства?
3. Що таке чистий грошовий потік?
4. Які показники використовуються для аналізу інвестиційної привабливості проекту?
5. Що таке вільний грошовий потік?
6. Які завдання вирішує аналіз грошових потоків?
7. Як впливає негативний грошовий потік на фінансову стійкість підприємства?
8. Для чого підприємства оптимізують свої грошові потоки?
9. Доведіть вагомість існування оціночної системи при прийнятті обґрунтованих господарських рішень та оцінюванні ризиків.
10. Що таке багатокритеріальна оцінка і її структурні складові?
11. Визначте особливості прийняття господарського рішення на засадах оптимального планування.
12. Проведіть порівняльну оцінку варіантів управлінських рішень з урахуванням ризику.
13. Обґрунтуйте критерії, що використовуються для оцінки об'єкта дослідження.
14. У чому полягає сутність процедури прийняття рішення за допомогою дерева рішень?
15. Переваги та недоліки застосування методу побудови дерева рішень.

Завдання до практичної роботи:

Завдання 1. Банк надає підприємству кредит на умовах \$2 на кожний \$1 власних засобів. Своїх грошей підприємство не має, але може залучити акціонерний капітал, почавши випуск акцій. Банк надає кредит по ставці 6%, а акціонери згодні вкладати гроші за умови отримання 12%. Визначити вартість капіталу.

Завдання 2. На продаж виставлено об'єкт нерухомості вартістю 500 тис. грн. Інвестор планує отримати дохід на вкладений капітал у розмірі 6 % річних, вважаючи, що щорічний грошовий потік становитиме приблизно 160 тис. грн. Одночасно інвестор планує відшкодувати свої інвестиції за 4 роки.

Необхідно визначити коефіцієнт капіталізації, а також можливість відшкодування інвестицій за вказаний строк.

Завдання 3. Оцінити підприємство, що отримало в 2024 фінансовому році чистий прибуток у розмірі 2000 тис. грн. Аналітик в своєму розпорядженні має достовірну інформації про те, що недавно була продано аналогічне підприємство за 30000 тис. грн. Її чистий прибуток за аналогічний період склала 5000 тис. грн.

Завдання 4. Аналогічні підприємства було продано за 1000 тис. грн. кожне, і від оцінюваного об'єкт він має п'ять основних відмінностей:

- 1 - це аналогічне підприємство поступається оцінюваному на 3 %;

- 2 - ге - краще за оцінюваний на 5 %;

- 3 - те - краще за оцінюваний на 4 %;

- 4 - те - краще за оцінюваний на 1 %;

- 5 - те - поступається оцінюваному на 8 %.

Оцінити підприємство, вважаючи, що відмінності не мають взаємного впливу.

Тема 3. Дохідний підхід до оцінки вартості бізнесу

1. Економічна основа та усталеність дохідного підходу до оцінки різних об'єктів власності. Царини застосування дохідного підходу до оцінки бізнесу.

2. Позиція дохідного підходу в загальних межах вартісної оцінки.

3. Головні переваги оцінки бізнесу в рамках дохідного підходу.

4. Різновиди вартості і принципи дохідного підходу.

5. Загальна характеристика методів дохідного підходу.

5.1. Метод прямої капіталізації доходів.

5.2. Метод дисконтування грошових потоків. Модель Гордона.

5.3. Метод капіталізації доходів.

5.4. Метод додаткових доходів.

6. Порівняльний опис методів дохідного підходу.

Загальні визначення за темою:

Кожен методичний підхід ґрунтується на відповідних прийомах оцінювання та використовує свій специфічний інструмент, а також підкреслює певну характеристику об'єкта. Всі підходи та методи оцінки вартості підприємства на сучасному етапі мають переваги і недоліки, що і буде розглянуто в наступних питаннях.

Дохідний підхід до оцінювання вартості - це сукупність методів оцінки вартості прибуткової нерухомості, майна підприємства, його бізнесу, в яких вартість визначається шляхом конвертації очікуваних економічних вигод.

В основу дохідного підходу покладено такий принцип: потенційний інвестор не заплатить за підприємство більше поточної вартості майбутніх грошових потоків від експлуатації цього підприємства.

Крім цього, дохідний підхід базується на принципах заміщення й очікування, які реалізовані сукупністю методів оцінювання вартості, заснованих на визначенні очікуваних доходів від використання об'єкта оцінювання.

Дохідний підхід можна застосувати для оцінювання більшості діючих підприємств, оскільки він найбільшою мірою враховує специфіку оцінюваного бізнесу в частині його можливостей приносити дохід у майбутньому.

Методи дохідного підходу до оцінки вартості бізнесу: метод прямої капіталізації доходів; метод дисконтування грошового потоку; метод економічного прибутку; метод додаткових доходів.

Метод прямої капіталізації доходів використовується в якості експрес-діагностики ринкової вартості бізнесу та передбачає виявлення джерел і розмірів чистого доходу, визначення ставки капіталізації, оцінку вартості бізнесу. Коефіцієнт капіталізації може бути визначений такими методами: кумулятивним методом; методом ринку капіталу; за фінансовими показниками схожих підприємств (аналогічного бізнесу); на основі ринкових мультиплікаторів; на базі середньозважених витрат на залучення та використання капіталу; методом внутрішньої ставки дохідності.

Розрахунки за методом прямої капіталізації передбачають: аналіз фінансової звітності, її нормалізація та трансформація в міру необхідності. Бажано використовувати звітність хоча б за останні три роки функціонування бізнесу, особливо звертаючи увагу на суми чистої дебіторської заборгованості, товарно-матеріальних запасів, нараховану амортизацію, кредиторську заборгованість тощо; оцінювання величини прибутку (чистого прибутку, неоподаткованого прибутку чи грошового потоку), що підлягає капіталізації. Даний етап фактично зводиться до визначення періоду, чисті фінансові результати діяльності за який підлягають капіталізації: прибуток останнього року, прибуток першого року, середній розмір прибутку за аналізований період; визначення адекватної ставки капіталізації, як правило, шляхом вирахування зі ставки дисконтування очікуваних середньорічних темпів зростання прибутків (грошового потоку); визначення попередньої величини вартості бізнесу на базі наведеної вище формули, а також внесення поправок у розрахункову величину, залежно від наявності нефункціонуючих активів на балансі підприємства, недостатку ліквідності, рівень контролю за майном тощо.

Метод дисконтування грошового потоку дає змогу оцінити вартість бізнесу з огляду на перспективи його розвитку. Застосування методу дисконтування грошового потоку передбачає: моніторинг сфери бізнесу, визначення її специфіки та оцінка рівня системного

ризик; обґрунтування моделі формування грошового потоку бізнесу; визначення періоду оцінки; прогнозування внутрішніх та зовнішніх факторів, що визначають грошовий потік; розрахунок грошових потоків по кожному виду діяльності за кожен рік періоду оцінки; визначення ставок дисконту в розрізі видів діяльності, що дозволить адекватно врахувати рівень ризику по кожному притоку та відтоку капіталу; визначення грошових потоків у постпрогнозний період, що дозволяє оцінити вартість бізнесу до кінця його життєвого циклу; оцінка вартості бізнесу та внесення підсумкових поправок.

Вартість бізнесу визначається множенням суми інвестованого капіталу на ставку економічної рентабельності, яка дорівнює різниці між рентабельністю інвестованого капіталу і середньозваженими витратами на його залучення та використання.

Алгоритм розрахунків за методом економічного прибутку: аналіз результатів минулої діяльності з метою визначення реальної вартості інвестованого капіталу, факторів, що її зумовлюють, визначення системи цільових орієнтирів фірми; прогнозування майбутньої діяльності, що передбачає визначення поточного стратегічного становища, розробка ймовірних сценаріїв розвитку, по-елементний прогноз усіх сфер діяльності та використання у них усіх видів майна, перевірка достовірності сформованих прогнозів, встановлення періоду оцінки та тривалості життєвого циклу фірми; оцінка витрат на капітал включає визначення цільової структури капіталу, визначення вартості акціонерного (власного) та позикового (залученого) капіталу, визначення середньозважених витрат на використання капіталу; визначення вартості економічного прибутку за кожен рік періоду оцінки (враховуючи зміни у дисконтних ставках), підбір методики та визначення вартості економічного прибутку поза періодом оцінки; визначення вартості бізнесу шляхом сумування приведеної вартості потоку економічного прибутку протягом періоду оцінки та поза його межами.

В межах методу додаткових доходів визначається вартість бізнесу на основі порівняння середньої дохідності (прибутковості) в окремій галузі та дохідності участі капіталу в конкретному бізнес-проекті. Розрахункова вартість бізнесу рівна сумі ринкової приведеної вартості середньорічного капіталу та приведеної вартості капіталізованого за певний період надлишкового доходу від діяльності підприємства. У практиці досить часто вартість активів прирівнюється до їхнього балансового еквівалента, що неприпустимо.

Практична реалізація даного методу може спиратися на такі етапи: використовуючи методику регулювання балансу чи методику чистих активів, визначається попередня вартість бізнесу; оцінюються додаткові витрати покупця бізнесу, пов'язані з його придбанням, що відтворюють вартість вибору; на основі середньорічних показників, визначають приведену вартість річних грошових потоків; визначаються

можливі додаткові грошові надходження, як різниця між прогнозованими чистими притоками капіталу та додатковими витратами на купівлю бізнесу, а також визначається остаточною вартістю бізнесу.

Перевагами дохідного підходу варто вважати те, що він: дає змогу враховувати майбутні очікування, перспективи розвитку ринку через ставку дисконту; гнучкий, універсальний та адаптивний в аналізі; дає змогу враховувати майбутній дохід; дає змогу оцінювати майбутній потенціал підприємства; простий у розрахунках.

До недоліків дохідного підходу належать: можливі помилки в прогнозах та при виборі коефіцієнта дисконтування; складність при отриманні інформації для розрахунків, визначенні ризиків певного виду бізнесу та визначенні вартості позикового та акціонерного капіталу; передбачає детальне розуміння фінансово-господарської діяльності та особливостей підприємства; суб'єктивізм оцінювання.

Питання для самоконтролю:

1. Яку роль відіграє оцінка у процесі управління вартістю бізнесу?
2. Як впливають на вид вартості бізнесу цілі суб'єктів оцінки?
3. Що таке дохідний підхід і на якому принципі він базується?
4. Назвіть основні методи дохідного підходу.
5. У чому полягають особливості застосування методу дисконтування грошових потоків?
6. Які основні складові потрібні для методу DCF?
7. Як визначається ставка дисконтування (наприклад, WACC)?
8. Що таке коефіцієнт капіталізації і як його розрахувати?
9. У яких випадках дохідний підхід є найбільш доцільним?
10. Які обмеження дохідного підходу?
11. Що таке «внутрішня вартість» і чи може дохідний підхід визначити «ціну угоди»?
12. Що таке вартість реверсії?
13. На чому заснована модель Гордона?

Завдання до практичної роботи:

Завдання 1. Номінальна ставка доходу по державних облігаціях складає 25%. Середньоринкова прибутковість на фондовому ринку - 19% в реальному виразі. Коефіцієнт бета для оцінюваного підприємства рівний 1,4. Темпи інфляції складають 16% в рік. Розрахуйте реальну ставку дисконту для оцінюваного підприємства.

Завдання 2. Розрахуйте поточну вартість підприємства в постпрогнозний період, використовуючи модель Гордона, якщо грошовий

потік в постпрогнозний період рівний 900 млн грн., очікувані довгострокові темпи зростання - 2%, ставка дисконту - 18%.

Завдання 3. Визначити найбільш вигідні умови оренди для орендаря та орендодавця. Вихідні дані: Строк оренди - 3 роки, 12% річних.

Варіант 1 - передплата 25000.

Варіант 2 - оплата в кінці терміну оренди у сумі 33000.

Варіант 3 - сплата щороку на початку року по 12000.

Варіант 4 - оплата на початку кожного року у розмірі 8500.

Завдання 4. Розрахуйте середньовзважену вартість капіталу, якщо: номінальна безризикова ставка - 6%; коефіцієнт бета - 1,8%; середньоринкова ставка доходу - 12%; відсоток за кредит - 8%; ставка податку - 30%; частка позикових засобів - 50%.

Тема 4. Порівняльний підхід до оцінки вартості бізнесу.

1. Характеристика порівняльного підходу. Особливі моменти використання порівняльного підходу при оцінці бізнесу.

2. Правова та нормативна база при застосуванні методів порівняльного підходу.

3. Особливі ознаки фінансового аналізу при використанні методів порівняльного підходу.

4. Методи порівняльного підходу.

4.1. Метод компанії-аналога.

4.2. Методика розрахунку ринкової вартості методом компанії-аналога.

4.3. Оцінка бізнесу на основі обчислення цінних мультиплікаторів.

5. Визначення кінцевого результату вартості бізнесу за умов застосування методів порівняльного підходу.

Загальні визначення за темою:

Порівняльний (ринковий) підхід до оцінки вартості підприємства передбачає, що цінність активів визначається тим, за скільки вони можуть бути продані за наявності достатньо сформованого фінансового ринку.

Найвірогіднішою величиною вартості оцінюваного підприємства може бути реальна ціна продажу аналогічної фірми, зафіксована ринком.

Порівняльний (ринковий) підхід кращий в умовах існування ринку порівнянних об'єктів. Точність оцінок залежить від якості зібраних даних про недавні продажі аналогічних об'єктів. Ці дані включають: фізичні

характеристики; час і умови продажу; місце розташування; умови фінансування.

Порівняльний підхід базується на врахуванні того, що найбільш ймовірним розміром вартості оцінюваного об'єкта може бути реальна ціна продажів аналогічних об'єктів, зафіксована ринком. При використанні порівняльного підходу оцінки об'єктів нерухомості оцінювач використовує як орієнтир реально сформовані ринком ціни на аналогічні об'єкти оцінки.

Основними елементами порівняння є характеристики подібного майна за місцем його розташування, фізичними та функціональними ознаками, умовами продажу.

Ціна підприємства виражає його виробничі й комерційні можливості, місце на ринку товарів і послуг і перспективи розвитку. Тому на ідентичних підприємствах можуть збігатися співвідношення між ціною й ключовими фінансовими параметрами, такими як виторг від продажу товарів, прибуток, дивідендні виплати, величина власного капіталу.

Для реалізації методів даного підходу потрібне володіння, по-перше, інформацією про стан підприємства й стан аналогічних підприємств галузі, по-друге, інформацією про середовище, у якому функціонує оцінюване підприємство.

Порівняльний підхід дає можливість визначити вартість бізнесу відповідно до представлених на вільних ринках аналогічних об'єктів, враховуючи сучасні умови.

Основний постулат за такої оцінки - схожі економічні інтереси (вигоди) повинні оцінюватися приблизно однаково.

До методів оцінки вартості бізнесу, що базуються на порівняльному підході належать: метод мультиплікаторів; метод галузевих співвідношень; метод аналогових продаж чи ринку капіталу.

Визначення ринкової вартості власного капіталу підприємства порівняльним методом засновано на використанні цінових мультиплікаторів.

Ціновий мультиплікатор - це коефіцієнт, що показує співвідношення між ринковою ціною підприємства або акції і фінансовою базою.

Фінансова база оцінного мультиплікатора є вимірником, що відображає фінансові результати діяльності підприємства: доход, грошовий потік, дивідендні виплати, виручка від реалізації і т.і

Для цього методу характерно визначення коефіцієнтів, що відображають взаємозв'язок між ринковою вартістю бізнесу та певною фінансово-економічною базою (фактором, який справляє істотний вплив). Метод галузевих коефіцієнтів (або метод галузевих співвідношень, або правилом «золотого перетину»). Використання даного методу можливе за умов наявності стабільних галузевих співвідношень між ціною та певними фінансовими показниками.

Метод забезпечує лише орієнтовний результат, тому що галузеві коефіцієнти уніфікують об'єкт оцінки.

Метод аналогового продажу (ринку капіталу) базується на використанні інформації щодо ринкової вартості пакетів акцій схожих компаній, на підставі чого робиться висновок щодо вартості оцінюваного бізнесу. Відповідно до принципу заміщення інвестор інвестує кошти в оцінюваний бізнес у такому ж розмірі, як і в аналогічну компанію, акції котрої вже котируються на ринку.

Даний підхід має ряд недоліків, що відрізняють його застосування на практиці. По-перше, базою для розрахунків є звітні показники, які не завжди враховують справжні аспекти діяльності й перспективи розвитку підприємства в майбутньому. По-друге, ринковий підхід можливий лише за наявності реальної економічної інформації не тільки щодо оцінюваного підприємства, але й щодо інших аналогічних компаній. Збір додаткової інформації з підприємств-аналогів, як правило, ускладнюється. По-третє, необхідно робити коректування шляхом внесення виправлень у проміжні розрахунки й підсумкову величину вартості об'єкта.

Порівняльний підхід найбільш ефективний в умовах існування активного ринку зіставних об'єктів власності. В межах цього підходу використовуються один і більше методів, що засновані на порівнянні даного підприємства з аналогічними підприємствами, частками акціонерів у капітал підприємств та цінними паперами, що вже реалізовані на ринку. Ці дані можуть слугувати джерелом об'єктивної інформації для визначення вартісних показників, що використовуються в процесі оцінювання.

Точність оцінки за допомогою порівняльного методу залежить від якості та достовірності зібраних даних, при цьому для порівняння обираються об'єкти, аналогічні за масштабами та видами діяльності з оцінюваним підприємством.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке порівняльний підхід і на якій принциповій ідеї він базується?
2. Які основні елементи (підходи) використовуються в порівняльному підході?
3. Чому цей підхід вважається більш реалістичним, ніж доходний?
4. Як він відображає реальну ринкову ситуацію, попит та пропозицію?
5. Коли порівняльний підхід може бути неефективним?
6. Які складнощі виникають при пошуку дійсно порівнянних аналогів?
7. Які кроки потрібно зробити для застосування цього підходу?
8. Що таке «коригування» і які фактори впливають на нього?

9. Як обирають фінансові показники для порівняння (P/E, EV/EBITDA, P/S, тощо) і що вони означають?

10. Для яких цілей оцінки (інвестиції, продаж, банкрутство) цей підхід є найбільш прийнятним?

11. Як поєднується порівняльний підхід з іншими (витратним та доходним) підходами для отримання остаточної вартості?

Завдання до практичної роботи:

Завдання 1. Визначити, чи виникає ефект синергізму в результаті поглинання та вартість АТ «А» та АТ «Б» до поглинання. АТ «А» та АТ «Б» є конкурентами на ринку. У них приблизно однакові величини активів та рівень ділового ризику. Ці підприємства є акціонерними товариствами з грошовим потоком після оподаткування - 700 тис. грн. у рік і рівнем доходу на капітал 10 %. АТ «А» хоче придбати АТ «Б». Грошовий потік нової компанії після сплати податків складе 950 тис. грн. у рік.

Завдання 2. Визначити середньозважену вартість капіталу. Підприємство на кінець звітного періоду мало обсяг капіталу в розмірі 2250 тис. грн. Представлено наступну інформацію:

- статутний капітал становив 775 тис. грн. (вартість 22 %),
- нерозподілений прибуток - 438 тис. грн. (вартість 20 %),
- кредит банку - 888 тис. грн. (вартість 21 %),
- кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги - 550 тис. грн. (вартість 5 %).

Завдання 3. Визначити ринкову вартість підприємства «А» з допомогою методу зіставлення мультиплікаторів. Інвестору потрібна інформація про ринкову вартість підприємства «А», корпоративні права якого не мають обігу на ринку. Однак, є інформація про підприємство «Б», акції якого знаходяться в обігу на фондовій біржі, а його основні якісні та кількісні характеристики схожі з характеристиками об'єкта оцінки:

Показники	Об'єкт оцінки (підприємство «А»)	Порівнюване підприємство (підприємство «Б»)
1. Ринковий курс акцій, % до номіналу	-	130
2. Статутний капітал, тис. грн.	2000	3000
3. Власний капітал, тис. грн.	4200	6000
4. Балансовий курс акцій, % до номіналу	150	160
5. Коефіцієнт заборгованості	2,5	2,48
6. Чистий прибуток, тис. грн.	1500	2000
7. Операційний Cash-flow, тис. грн.	1800	2300
8. Чиста виручка від реалізації, тис. грн.	21000	25000

Завдання 4. Визначити вартість об'єкта, використовуючи метод аналога продажів, і з огляду на валовий рентний мультиплікатор. Вихідні дані. Розглядаються продажі 4-х аналогів за такими цінами: 230000грн., 340000грн., 350000грн. і 410000грн. Аналізовані об'єкти здаються в оренду і річна величина орендної плати складає відповідно 49000грн., 51000грн., 53000грн. і 58000грн. Доходи від здачі оцінюваного об'єкта в оренду очікуються в розмірі 57000грн. на рік.

Тема 5. Витратний підхід до оцінки вартості бізнесу

1. Економічна суть та сфера застосування витратного підходу до оцінки бізнесу.

2. Зміст методів витратного підходу. Витратний підхід з огляду на оцінку різних об'єктів власності.

3. Принципи та методологічні особливості витратного підходу до оцінки вартості бізнесу.

4. Ринкова вартість господарюючого суб'єкта.

5. Загальні установи застосування методів витратного підходу. Особливості застосування методу вартості чистих активів для оцінки бізнесу.

6. Поняття ліквідаційної вартості, її види. Умови застосування методу ліквідаційної вартості. Його значення в системі процедури банкрутства.

7. Основні етапи методу ліквідаційної вартості. Встановлення сум ліквідаційної вартості як залишкової вартості бізнесу.

Загальні визначення за темою:

Витратний підхід - це загальний спосіб визначення теоретичної ціни підприємства, заснований на підрахунку вартості активів компанії з вирахуванням його зобов'язань. Особливістю витратного підходу є те, що він розглядає майно підприємства без врахування його грошових потоків, обсягів прибутків, майбутніх доходів тощо.

Для оцінки ринкової вартості підприємства використовують різні підходи, серед яких важливе місце займає витратний (майновий) підхід. Він розглядає вартість підприємства з погляду здійснених витрат, тобто передбачає визначення поточної вартості витрат на відтворення чи заміщення об'єкта оцінки з урахуванням зносу або визначення можливої вартості реалізації різних активів підприємства.

В основу витратного підходу покладено принципи корисності і заміщення. Він ґрунтується на тезі, що потенційний покупець не заплатить за об'єкт більшу ціну, ніж його можливі сукупні витрати на відновлення об'єкта в поточному стані та в діючих цінах, що забезпечуватиме його власникові подібну корисність.

Згідно із цим підходом, вартість підприємства прирівнюється до вартості його майна (матеріального складника і частини нематеріального (інтелектуальної власності)).

Основою для проведення оцінки вартості підприємства за витратним підходом є баланс. На балансову вартість активів впливають ціла низка чинників.

За впливом чинників встановлено, як наслідок, балансова вартість не завжди може відповідати ринковій. Тому слід оцінювати ринкову вартість кожного окремої статті активу і пасиву та сумувати отримані значення вартостей, що являтиме собою сукупну (ринкову справедливу, переоцінену) вартість.

Витратний підхід заснований на уявленні про підприємство як цілісний майновий комплекс, вартість якого визначається вартістю всіх його активів, оцінених окремо, за винятком зобов'язань.

Вартість бізнесу за цим підходом визначають як вартість його майна. Цей підхід актуальний у випадках, коли: підприємство не є об'єктом купівлі-продажу; використовується разом з дохідним підходом і сприяє прийняттю ефективних інвестиційних рішень; підприємство, яке оцінюємо, володіє значними матеріальними активами; підприємство, яке оцінюємо, нещодавно утворене або знаходиться на стадії банкрутства.

Головною особливістю застосування цього підходу є те, що фактична вартість активів підприємства і бухгалтерська значно відрізняються.

Методи вартісного підходу, що визначені відповідно до Національного стандарту оцінки № 1: простий балансовий метод; метод регулювання балансу; метод ліквідації вартості; метод вартості заміщення; метод чистих активів; метод накопичених активів.

Простий балансовий метод передбачає визначення вартості бізнесу як різницю між активами і пасивами бухгалтерського балансу.

Метод ліквідаційної вартості передбачає визначення ринкової вартості підприємства шляхом зменшення вартості активів балансу на суму витрат, пов'язаних із ліквідацією (комісійні оцінювачам, юристам, виплати працівникам, сплата податків тощо), та на суму зобов'язань. Метод ліквідаційної вартості заснований на ринкових цінах, але не з погляду покупки активів, а з погляду їх швидкої реалізації. Дозволяє оцінити нижній рівень вартості підприємства.

Під визначенням вартості заміщення розуміється підрахування мінімальної вартості створення аналогічно нового підприємства як цілісного майнового комплексу, ідентичного із оцінюваним за функціональними, експлуатаційними, конструктивними параметрами, але за сучасними цінами відповідно до сучасних умов і вимог. Метод заміщення враховує витрати, які необхідно здійснити для створення нового (кращого) об'єкта за незмінності його економічного профілю.

Метод чистих активів полягає у визначенні різниці між активами підприємства (матеріальними та нематеріальними) та його коротко- і довгостроковими зобов'язаннями. У принципі поняття чистих активів і власного капіталу є рівнозначними, адже скільки в пасиві займає власний капітал, на стільки активи називаються чистими.

Витратний підхід включає метод накопичення активів. Основний зміст методу полягає у визначенні чистої вартості активів цілісного майнового комплексу, та пов'язаний з методом чистих активів.

Найчастіше витратний підхід використовується тоді, коли підприємство володіє значними матеріальними активами, коли діяльність є збитковою, коли підприємство припиняє свою діяльність або коли неможливо оцінити вартість підприємства на основі інших підходів.

Незважаючи на трудомісткість витратного підходу, яка зумовлена складністю визначення вартості окремих активів та необхідністю аналізу значного обсягу даних аналітичного обліку, що впливає на швидкість отримання результатів, його використання є доцільним під час визначення ринкової вартості підприємства, оскільки має об'єктивну основу, бо ґрунтується на оцінці реального майна підприємства.

Питання для самоконтролю:

1. Який основний принцип лежить в основі витратного підходу до оцінки бізнесу?
2. На яких принципах оцінки, окрім витрат, базується цей підхід?
3. У яких випадках застосування витратного підходу є найбільш доцільним або обов'язковим?
4. Які основні переваги та недоліки витратного підходу порівняно з дохідним та порівняльним підходами?
5. Чи враховує витратний підхід перспективи розвитку та майбутні прибутки бізнесу?
6. Назвіть основні методи, що використовуються в рамках витратного підходу?
7. Охарактеризуйте особливості застосування методу чистих активів. Яка послідовність визначення вартості за цим методом?
8. Що таке вартість відтворення, і чим вона відрізняється від вартості заміщення?
9. У чому полягає сутність методу ліквідаційної вартості і коли він застосовується?
10. Чому балансова вартість активів вітчизняних підприємств, як правило, не відповідає їхній ринковій вартості?
11. Як аналізуються та коригуються боргові зобов'язання?
12. Як оцінюються нематеріальні активи?

Завдання до практичної роботи:

Завдання 1. Стандартна норма доходу інвестора складає 11% супроти 8 % дивіденду від оголошеної вартості привілейованої акції в 120 доларів. Визначте поточну вартість акції.

Завдання 2. Поточний ремонт будівлі, потрібний один раз в 7 років, обходиться власнику в 10 000 дол. Останній раз ремонт був проведений 3 роки тому. Термін володіння - 6 років. Необхідно розрахувати витрати на заміщення по статті поточного ремонту за перший рік володіння.

Завдання 3. Випущена облігація з терміном погашення через 20 років. Номінал облігації рівний \$ 1,000, а річна процентна ставка, визначальна величину річного процентного платежу, складає 14 відсотків. Середня процентна ставка на ринку облігацій даного типу складає також 12%. Необхідно знайти оцінку вартості облігації?

Завдання 4. У процесі вирішення питання про ліквідацію чи реорганізацію підприємства була визначена ліквідаційна вартість майна фірми, яка становить 1450 тис. грн.. Очікуваний чистий грошовий потік першого року становить 820 тис. грн. з наступним щорічним приростом 15%. Враховуючи, що такий потік буде генеруватися підприємством протягом шести років, розрахуйте економічну вартість підприємства і зробіть висновок про доцільність його реорганізації. Ставка дисконту прогнозується на рівні 17%.

Тема 6. Оцінка матеріальних та нематеріальних складових майна господарюючого суб'єкта

1. Сутність категорії «нерухомість»
2. Оцінка вартістю земельних ділянок у структурі бізнесу
3. Оцінка ринкової вартості машин і устаткування. Підходи до оцінки ринкової вартості машин та обладнання
4. Управління вартістю нематеріальних активів бізнесу
5. Інвестиційний потенціал нерухомих активів. Цінні папери
6. Оцінка та управління вартістю корпоративних прав бізнесу

Загальні визначення за темою:

Нерухомість за своєю сутністю - це капітал, що зрощений із землею. Поза зв'язком із земельними ділянками нерухомі об'єкти (наприклад, дерева, вирощені у спеціальних розсадниках чи будинки, призначені під знос) втрачають звичайне призначення.

Управління нерухомими активами - це управління капіталом з урахуванням його фізичного, економічного та правового зв'язку із

землею.

Управління оцінкою нерухомими активами залежить від їх виду. У структурі вартості бізнесу може існувати: виробнича нерухомість - будівлі і споруди, що призначені для виробництва (промислові, сільськогосподарські об'єкти нерухомості тощо); комерційна - об'єкти, у яких розміщуються види діяльності, що надають послуги споживачам (торгові приміщення, ресторани, кафе, офіси, готелі і т. ін.).

Земельна ділянка - частина земної поверхні з установленими межами, певним місцем розташування, визначеними для неї правами.

Під час оцінки земельна ділянка розглядається як частина земної поверхні або простір над та під нею висотою і глибиною, що необхідні для здійснення земельних поліпшень. грошова оцінка земель є також важливим джерелом наповнення бюджетів різних рівнів, консолідації бюджетних коштів для фінансування заходів для збереження родючості ґрунтів та охорони земель, виконання робіт із землеустрою і земельного кадастру. Відповідно до правової бази в Україні здійснюється економічна та грошова оцінка землі.

Техніко-технологічну основу будь-якого підприємства складають машини й обладнання, які являються активною частиною основних фондів. Вони складають основну частину майнового комплексу підприємства та виступають як об'єкти оцінки техніко-технологічного потенціалу.

Цілі оцінки машин і обладнання різномітні і можуть бути пов'язані з операціями їх: купівлі-продажу; дарування; спадкування; безоплатної передачі; страхування; застави; оренди, ліквідації майнового комплексу підприємства; переоцінки і т. ін. В процесі оцінки машин і обладнання використовуються методи доходного, порівняльного та витратного підходів.

Залежно від ознак втрати активом його певних властивостей (зносу) і чинників зменшення його вартості (знецінення) ці два явища поділяють на: фізичний; функціональний; зовнішній знос (знецінення).

Фізичний знос - це зменшення вартості майна внаслідок втрати їм певних споживчих властивостей через природні явища або погане використання. Функціональний знос (або моральний) - це зменшення вартості майна через його невідповідність сучасним ринковим вимогам, тобто актив не може задовольнити потреби інвестора, що виникли в нових умовах.

Під нематеріальними активами розуміють засоби, що не мають фізичної форми, що робить їх невідчутними (intangible assets), але вони мають спроможність приносити фірмі дохід. Нематеріальні активи (НМА) - це інтелектуальний капітал підприємства, яким слід керувати з метою підвищення ефективності його використання.

Суб'єктами управління НМА виступають власники бізнесу, менеджери відповідних структурних підрозділів фірми. Об'єкти управління НМА - сукупність нематеріальних активів підприємства:

інтелектуальна власність, майнові права, гудвіл.

Мета управління НМА - підвищення ефективності функціонування об'єкта управління. Відсутність матеріально-речової форми є особливістю нематеріальних активів і причиною складності оцінки їх вартості та доходу від їх використання. Оцінка НМА починається з постановки їх на баланс фірми. Розрізняють неспецифічні і специфічні методи оцінки нематеріальних активів.

Управління нерухомими активами передбачає наявність у них інвестиційних якостей, що пов'язані з вкладенням грошей та отриманням різних видів доходів. Нерухомість завжди є інвестиційним благом, тобто вимагає вкладення грошових коштів, що забезпечують дохід, і на вартість нерухомих активів впливають процеси, що відбуваються на ринку фінансового капіталу.

Виробнича нерухомість є частиною ринку факторів виробництва і залежить від закономірностей його функціонування (попиту та пропозиції на товари та послуги, які можна виробляти в її сфері).

Дохідна нерухомість є альтернативною формою отримання доходу, і тому вона взаємопов'язана з ринком цінних паперів. Сьогодні на ринок цінних паперів надходять папери, безпосередньо пов'язані з нерухомістю. У якості інструмента управління вартістю цінні папери стають засобом залучення грошового капіталу. У бізнесі функціонують основні та похідні цінні папери, які потребують різних форм використання, що зумовлено особливостями їх обігу на фондовому ринку.

Для визначення доцільності інвестиційного проекту необхідно провести оцінку, як загальних можливостей, що пов'язані з ринком (оцінка потенціалу ринку), так і оцінку переваг і недоліків прогнозованого проекту (оцінка потенціалу об'єкта).

У процесі оцінки бізнесу значна роль відводиться управлінню корпоративними правами. Це пов'язано з тим, що оцінка корпоративних прав передбачає використання різного роду цінних паперів для збільшення вартості бізнесу, оскільки саме завдяки ним здійснюється ринкова капіталізація компанії.

Питання для самоконтролю:

1. Коли виникає потреба у визначенні вартості майна підприємства?
2. Якими нормативно-правовими документами регулюється оцінка майна та майнових прав в Україні?
3. Які концепції вартості застосовуються під час проведення оцінки?
4. Що відноситься до матеріальних активів підприємства?
5. Як проводиться нарахування зносу (амортизації) матеріальних активів та як це впливає на їх балансову вартість?

-
6. Що таке нематеріальні активи і які об'єкти до них належать?
 7. Які проблемні питання виникають при ідентифікації та оцінці нематеріальних активів в різних облікових системах?
 8. За якою вартістю оцінюються нематеріальні активи, отримані внаслідок об'єднання підприємств або придбані за плату?
 9. Яким чином визначається термін корисного використання нематеріальних активів та як розраховується їх амортизація?
 10. Як впливає необхідність захисту прав інтелектуальної власності на процес оцінки відповідних нематеріальних активів?

Завдання до практичної роботи:

Завдання 1. Витрати власника оцінюваної будівлі складаються з таких статей: 1) комунальні платежі - 3000 грн. на місяць; 2) податки - 15000 тис. на рік; 3) поточний ремонт - 2500 грн за квартал; 4) заробітна плата співробітників - 4000 грн. на місяць; 5) обслуговування боргу по іпотечному кредиту - 50000 грн. в квартал; 6) щоквартальна заборгованість по орендній платі - 3000 грн. Крім того, плануються роботи по ремонту покрівлі вартістю 85000 грн. Які експлуатаційні витрати власника?

Завдання 2. Інвестор планує для себе віддачу за проектом на рівні 17%. Коефіцієнт іпотечної заборгованості становить 75%. Кредит наданий у розмірі 370 000 грн на 7 років під 22%. Потрібно розрахувати необхідну для виконання даного проекту величину річного чистого операційного доходу.

Завдання 3. Фірма придбала п'ять років тому земельну ділянку вартістю 2000 у.о. і поставила на ній склад. Будівництво складу тоді обійшлося фірмі в 25 у.о. В даний час аналогічні склади з аналогічними ділянками в даному районі продаються в середньому за 40.000 у.о., а вільні (незабудовані) ділянки - за 3000 у.о. Яка ринкова вартість складу з ділянкою, побудованого фірмою в даний час?

Завдання 4. Здійснити розрахунок щомісячних платежів, виходячи з того, що задля будівництва об'єкту нерухомості надається кредит в сумі 520 тис.грн. на 10 років під 35% річних.

Тема 7. Оцінка вартості майна господарюючого суб'єкта-боржника з метою продажу при банкрутстві

1. Приводи виникнення кризового стану господарюючого суб'єкта. Ліквідаційна вартість бізнесу.

-
2. Банкрутство господарюючого суб'єкта. Розуміння поняття банкрутства підприємства. Основні етапи та види банкрутства.
 3. Оцінка вартості майна господарюючого суб'єкта в процесі кризового стану.
 4. Методи до оцінки вартості майна господарюючого суб'єкта - боржника.
 5. Процедура ліквідації господарюючого суб'єкта-боржника. Процедура продажу підприємства боржника

Загальні визначення за темою:

Криза - це переломний етап у функціонуванні будь-якої системи, на якому вона піддається впливу зовнішніх чи внутрішніх факторів, що вимагає від неї якісно нового реагування.

Основна особливість кризи полягає в тому, що вона загрожує руйнацією системи (частково або повністю).

Розвиток людства був пов'язаний із постійною боротьбою з незгодами - війнами, епідеміями, стихійними природними катаклізмами тощо. Криза, в широкому розумінні, так само потрібна системі, що розвивається, як і стабільний стан. Кризу потрібно розглядати як переломний момент у розвитку системи, що дає простір новому витку економічних змін.

Кризові явища – це загал негативних, мінливих демонстрацій, що виникають у різних царинах діяльності (економіці, соціальній сфері та ін.) і вказують на злам суперечностей, порушення балансу та небезпеку стабільності системи.

Класифікація кризових явищ. Криза являє собою ситуативну характеристику функціонування будь-якого суб'єкта і, як наслідок, невизначеності його в зовнішнім і внутрішнім середовищах.

Криза в діяльності мікроекономічної системи (наприклад підприємства), як і на макрорівні, не виникає спонтанно (раптово), вона має свої причини (етіологію) та зовнішні прояви (ознаки).

Наслідки кризи залежать від ефективності антикризового управління, що може або пом'якшувати або загострювати кризу.

Кризи можуть виникати як ланцюгова реакція. Існує можливість і консервації кризових ситуацій на досить тривалий період (найчастіше це обумовлено певними політичними причинами).

Прийняття рішень антикризового характеру вкрай значуще для керівництва. Будь-яке управління бізнесом певною мірою має бути антикризовим, а соціально-економічна система повинна бути пристосована до тривалого існування з можливостями адаптації до умов, що змінюються. Можливості антикризового управління залежать від професіоналізму й мистецтва управління, характеру мотивації, розуміння передумов кризи та її наслідків, а також відповідальності уповноважених осіб.

Ліквідаційна вартість у разі банкрутства підприємства - чиста грошова сума, яку кредитори підприємства можуть одержати при його ліквідації. На основі ліквідаційної вартості іноді розраховується застава вартість, яка використовується при кредитуванні (під заставу нерухомості).

Банкрутство - це визнана уповноваженим державним органом нездатність боржника задовольнити в повному обсязі вимоги кредиторів і (або) виконати обов'язок по сплаті обов'язкових державних платежів.

Мета процедури банкрутства полягає у відновленні платоспроможності боржника, реструктуризації заборгованості або задоволенні вимог кредиторів за рахунок майна боржника з його наступною ліквідацією.

Під мировою угодою розуміється домовленість між боржником і кредиторами щодо відстрочки, розстрочки, а також списання боргів. Не підлягає списанню за умовами мирової угоди заборгованість по сплаті страхових внесків будь-яких видів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Мирова угода може бути укладена на будь-якій стадії виробництва в справі про банкрутство.

Величезне значення має правильна оцінка ліквідаційної вартості компанії. При цьому вона має ряд особливостей, що обумовлені характером самої надзвичайної ситуації.

Оцінка ліквідаційної вартості належить до активних видів оцінки, тому що на основі її результатів приймаються рішення, які істотно впливають на об'єкт, що оцінюється

Складовою процесу оцінки майна підприємства є інвентаризація (особливо, якщо це майно підприємства-банкрута підлягає реалізації з метою задоволення вимог кредиторів.

Головна мета інвентаризації - визначити наявність і стан майна за даними бухгалтерського обліку, врегулювати інвентаризаційну різницю й відобразити результати інвентаризації в попередньому балансі.

Технологія оцінки майна підприємства відповідає більшою мірою впорядкованій ліквідаційній вартості. У визначенні ліквідаційної вартості кошти, отримані від продажу майнового комплексу підприємства, трактуються як чиста грошова сума. Термін «чиста грошова сума» означає, що з вирученої від продажу майна підприємства грошової суми віднімаються всі витрати, пов'язані з ліквідацією підприємства.

Завдання оцінювача - визначити стартову ціну аукціону. Розрахунок ціни не спирається на конкретну думку інвестора з урахуванням його бачення варіанта можливого використання об'єкта, отже, розраховується не інвестиційна вартість. Вартість визначається як деяка об'єктивна величина, що спирається на характеристики стану майна й поточні умови відповідного ринку й особливості продажу.

Ліквідаційна процедура з метою задоволення вимог кредиторів складається: з виявлення майна боржника; проведення інвентаризації майна боржника; оцінки вартості майна боржника; організації проведення торгів оціненого майна.

Важливе місце в процедурі ліквідації займає черговість задоволення вимог кредиторів.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте зміст поняття «криза», «кризовий стан підприємства»?

2. Чим, насамперед, може бути викликано виникнення кризи в діяльності підприємства?

3. Як впливає рівень інформаційного забезпечення керівників різних рівнів менеджменту на підприємстві на процес прийняття управлінських рішень?

4. Що являє собою фінансова криза для окремо взятого підприємства?

5. Назвіть передумови та ознаки прояву фінансової кризи на підприємстві?

6. Як проводиться оцінка фінансового стану підприємства на основі Z-обрахунку Альтмана?

7. Назвіть параметри зовнішнього середовища, що визначають можливі зміни стану підприємства?

8. В чому полягає головне завдання антикризового управління?

9. Що розуміють під діагностикою кризового стану підприємства?

10. Чому виникає необхідність в реалізації антикризової діагностики? Розкрийте її теоретичну та методологічну основу.

11. Розкрийте зміст банкрутства підприємства?

12. Що являє собою процес ліквідації збанкрутілих підприємств?

13. Розкрийте зміст і мету реструктуризації підприємства?

14. Що таке санація? Яким чином санація може сприяти виходу підприємства з кризового стану?

15. Якими законодавчими й нормативними документами регулюється процес санації підприємств в Україні?

16. Які види стратегічних можливостей підприємства найбільш важливо враховувати в умовах настання кризового стану?

Завдання до практичної роботи:

Завдання 1. Спрогнозувати ймовірність банкрутства підприємства, використовуючи Z-рахунок Альтмана, якщо сума запасів і витрат становить 400 тис. грн., грошових коштів та дебіторської заборгованості - 500 тис. грн., виручка від реалізації

продукції - 1500 тис. грн., прибуток - 500- тис. грн., нерозподілений прибуток - 40 тис. грн., ринкова вартість всіх акцій становить 1500 тис. грн., валюта балансу - 2,2 млн. грн.

Завдання 2. Чи обов'язково ліквідується підприємство після задоволення вимог кредиторів, якщо після реалізації його майна було отримано 3,5 млн. грн., а вимоги кредиторів становили: по оплаті праці - 100 тис. грн., по податках і зборах - 140 тис. грн., по витратах, пов'язаних з провадженням у справі про банкрутство - 60 тис. грн., по кредитах банків - 800 тис. грн., з іншої заборгованості - 1,5 млн. грн.

Завдання 3. Чи достатнім буде збільшення суми оборотних активів станом на кінець року у порівнянні з такими на початок року в 3 рази при збільшенні короткострокових зобов'язань у 1,5 разу задля того, щоб коефіцієнт загальної ліквідності наприкінці року відповідав нормативу, якщо оборотні активи підприємства станом на початок року становили 500 000 грн, а поточні зобов'язання були у 2 рази більші? Чому? Зробити розрахунки.

Завдання 4. Підприємство можна продати за 50,0 млн грн чи реструктурувати. Після реструктуризації прогнозується середньорічний чистий грошовий потік 2,50 млн грн. Середньозважена вартість капіталу - 15 %. Оберіть більш прийнятний варіант для подальшої діяльності підприємства, надайте відповідні рекомендації.

Завдання 5. Наведіть декілька прикладів виробництва товарів і послуг, які були надзвичайно успішними і користувались попитом у минулому, проте через науково-технічний прогрес, зміну ринку та інші фактори втратили свою актуальність та занепали.

Що, на Ваш погляд, необхідно зробити керівництво фірм, які у зв'язку з цим потрапили у кризове становище? А щодо працівників цих фірм?

Завдання 6. Через перевиробництво і відсутність попиту на морально застарілу продукцію в умовній країні «А» закриваються заводи з виробництва електротоварів і обчислюваної техніки. Натомість економіка даної країни, де це відбувається, починає тяжіти до сільськогосподарського виробництва, оскільки агропродукція користується стабільним попитом і достатньо дешевої робочої сили для її виробництва. Які загрози несе така ситуація?

Чи варто зберігати згадане вище виробництво обчислюваної техніки? Якщо так, то які антикризові заходи необхідні?

Тема 8. Оцінка вартості господарюючого суб'єкта при реструктуризації

1. Сутність, поняття та об'єкти реструктуризації.
2. Основні цілі та завдання реструктуризації.
3. Види діяльності господарюючого суб'єкта згідно стратегічних цілей його реструктурування. Форми реструктуризації господарюючого суб'єкта.
4. Значення оціночних процедур оцінки при реструктуризації. Оцінка ринкової вартості господарюючого суб'єкта при реструктуризації.
5. Санація. Оцінка майна господарюючого суб'єкта в процесі санації.

Загальні визначення за темою:

Реструктуризація – це процес значних структурних перетворень, які здійснюються з метою адаптації організації, підприємства або іншої системи до мінливих умов і підвищення її ефективності. Вона може бути спричинена різними чинниками, як-от ринкові зміни, фінансова нестабільність, стратегічні рішення або прагнення до зростання.

Сутність реструктуризації полягає в глибокій перебудові та модернізації, яка зачіпає ключові аспекти діяльності. Її можна розглядати як інструмент антикризового управління або як стратегічний засіб для підвищення конкурентоспроможності. Кінцева мета - покращити економічне становище, зменшити витрати, збільшити прибутки та забезпечити довгострокову життєздатність.

Передує процесу реструктуризації детальний аналіз технічної, економічної і фінансової ситуації (який вид продукції буде випускатись після реструктуризації, як будуть використовуватись вивільнені виробничі потужності, яка буде при цьому величина прибутку). Якщо виробництво не може бути відновлено, то підприємство підлягає закриттю.

Реструктуризація на рівні підприємства стосується перебудови всіх сфер його діяльності, починаючи від виробничо-технічних та організаційних систем і завершуючи фінансовими аспектами і проблемами власності. Одним із критеріїв успішності реструктуризації виступає здатність фірми бути прибутковою в новому економічному середовищі.

Реструктуризація підприємства покликана розв'язати два основних завдання: забезпечити виживання підприємства; відновити його конкурентоспроможність на ринку.

Відповідно до своїх стратегічних цілей реструктуризації, підприємство може перевизначати, створювати або змінювати нові види діяльності. Реструктуризація - це система заходів, що визначають

підвищення ефективності, конкурентоспроможності та вартості даного бізнесу.

Підприємство під час реструктуризації зазнає значних змін. І це слід пов'язувати з його основними видами діяльності, що пов'язано з такими стратегічними цілями

Реструктуризація виробництва передбачає внесення змін до організаційної та у виробничо-господарську сферу підприємства з метою підвищення його рентабельності та конкурентоспроможності.

Оціночні процедури є критично важливим етапом у процесі реструктуризації підприємства, оскільки надають повну та об'єктивну інформацію про його реальну вартість та фінансовий стан. Без точної оцінки неможливо ухвалити правильні рішення, які дозволять відновити фінансову стабільність, підвищити ефективність і створити цінність для всіх зацікавлених сторін.

Оціночні процедури під час реструктуризації є не просто технічним етапом, а стратегічним інструментом, що забезпечує ухвалення зважених рішень, справедливе врегулювання відносин між сторонами та підвищення вартості бізнесу в довгостроковій перспективі.

Оцінка ринкової вартості господарюючого суб'єкта є головним кроком реструктуризації, оскільки виділяє його значущість. Мета - отримати необхідну інформацію, яка являється основою до ухвалення стратегічних рішень.

Санація підприємства охоплює сукупність заходів фінансово-економічного характеру, які відображають фінансові відносини, що виникають у процесі мобілізації та використання внутрішніх і зовнішніх фінансових джерел оздоровлення підприємств.

Метою фінансової санації є покриття поточних збитків на усунення причин їх виникнення, поновлення або збереження ліквідності та платоспроможності підприємств, скорочення всіх видів заборгованості, поліпшення структури капіталу та мобілізація фінансових ресурсів, необхідних для проведення санаційних заходів виробничо-технічного та організаційного характеру.

Джерелами фінансування санації можуть бути власні або запозичені кошти.

Економічними критеріями санаційної спроможності підприємства є його здатність до забезпечення ліквідності, відновлення прибутковості та одержання конкурентних переваг. Зазначені кількісні та якісні критерії є тісно взаємозв'язаними між собою.

Діагностика санаційної спроможності підприємства здійснюється за рішенням ініціатора фінансової санації підприємства.

На підставі результатів аналізу санаційної спроможності робиться висновок про доцільність чи недоцільність санації даної господарської одиниці. Якщо підприємство перебуває в глибокій кризі, не сумісній із подальшим його існуванням, виробничий потенціал зруйновано, структура капіталу та майна незадовільна, ринки збуту продукції

втрачено, стратегій розвитку підприємства бракує, то робиться висновок про те, що підприємство є санаційно неспроможним і його доцільно ліквідувати.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте зміст і мету реструктуризації підприємства?
2. Що таке санація? Яким чином санація може сприяти виходу підприємства з кризового стану?
3. Якими законодавчими й нормативними документами регулюється процес санації підприємств в Україні?
4. Які види стратегічних можливостей підприємства найбільш важливо враховувати в умовах настання кризового стану?
5. Що таке «санаційний аудит»?
6. Дайте характеристику методам санаційного аудиту.
7. Яким чином оцінюється ефективність санації підприємства?
8. Що таке «реструктуризація підприємства»?
9. Дайте характеристику видам реструктуризації підприємства.
10. Опишіть порядок проведення реструктуризації підприємства.
11. Назвіть основні розділи типового плану реструктуризації підприємства.
12. Яким чином оцінюється ефективність реструктуризації підприємства?

Завдання до практичної роботи:

Завдання 1. Через перевиробництво і відсутність попиту на морально застарілу продукцію в умовній країні «А» закриваються заводи з виробництва електротоварів і обчислюваної техніки. Натомість економіка даної країни, де це відбувається, починає тяжіти до сільськогосподарського виробництва, оскільки агропродукція користується стабільним попитом і достатньо дешевої робочої сили для її виробництва. Які загрози несе така ситуація?

Чи варто зберігати згадане вище виробництво обчислюваної техніки? Якщо так, то які антикризові заходи необхідні?

Завдання 2. Підприємство «Б» виробляє високотехнологічну продукцію і охоплює майже половину усього ринку цієї продукції у країні. Водночас нещодавно на ринку з'явилась низка нових виробників, які хоча і не можуть конкурувати з основним гравцем за обсягами виробленої продукції, але пропонують споживачеві дешевшу і якіснішу продукцію.

Спробуйте визначити стадію життєвого циклу підприємства «Б», переваги і недоліки цієї стадії та запропонуйте управлінські заходи,

спрямовані на попередження виникнення кризових явищ на цьому підприємстві.

Завдання 3. Балансовий прибуток по підприємству у звітному році склав 1785 тис. грн. Середньорічна вартість - 3420 тис. грн. Виторг від реалізації складає 7807 тис. грн.

Визначити коефіцієнти: рентабельності реалізації, обіговості активів та рентабельності активів. Зробити висновки про їх взаємозв'язок.

Завдання 4. Використовуючи модель Альтмана, яка має вигляд $Z=1,2X_1 + 1,4X_2 + 3,3X_3 + 0,5X_4 + 0,99X_5$, визначити ймовірність банкрутства підприємства за наведеними в таблиці даними. Зробити висновки.

Показник	Попередній рік	Звітний рік
X1	0,36	0,41
X2	0,13	0,12
X3	0,0015	0,0036
X4	0,45	0,49
X5	1,01	1,25

Тема 9. Стратегія в аспекті дослідження ринкової вартості бізнесу, як основа подолання кризи.

1. Мета антикризової стратегії. Значення та необхідність. Основні сторони стратегії при кризовому стані господарюючого суб'єкта.

2. Стратегічне планування.

3. Класифікація стратегій. Стратегія привентивних дій. Стратегія комунікацій. Стратегія реагування. Стратегія відновлення.

4. Оцінка бізнесу в кризовий період. Аналіз зовнішні та внутрішні загрози бізнесу для економічної безпеки господарюючого суб'єкта.

5. Відстеження факторів, які можуть на зміцнення чи на руйнування стійкості бізнесу. Фактори, що впливають на фінансовий та соціальний стан господарюючого суб'єкта.

6. Встановлення напрямків щодо виходу з кризи коротко- та середньострокову перспективу.

7. Стратегія диверсифікації.

Загальні визначення за темою:

Антикризове управління і управління в звичайному режимі суттєво відрізняються. Весь спектр підходів і методів звичайного режиму управління спрямований на розвиток і виживання підприємства в

довгостроковій перспективі, а методи антикризового управління націлені виключно на подолання вже назрілої кризи, забезпечення виживання в короткостроковому періоді.

Стратегія антикризового управління підприємством - це сукупність дій і послідовність прийнятих управлінських рішень, що дозволяють оцінити, проаналізувати й виробити необхідну систему впливу на оздоровлення підприємства з метою запобігання його банкрутству або мінімізації наслідків кризи.

Головна мета антикризового управління - стабілізація діяльності всіх підсистем організації, усунення суперечностей елементів мікроекономічної системи між собою та із зовнішнім оточенням до відновлення рівноваги економічної системи (організації), відновлення її життєздатності.

Головна перевага стратегічного менеджменту - це швидкість ухвалення рішень нижніми рівнями управління, минаючи вищі ланки (виключення тривалих погоджувальних процедур).

Розробка стратегічного плану передбачає всебічне дослідження і надання необхідної інформації керівникам підприємств для прийняття рішень про перспективність і доцільність подальшого розвитку підприємства. Стратегічний план - послідовність певних кроків та дій, інтегрованих у просторі і часі, що приводять до зміни поточного становища на бажане. Стратегічне планування - це процес проектування майбутнього стану фірми з урахуванням змін у зовнішній середовищі.

Головною відмінністю стратегічного плану від інших планів є те, що він не просто описує майбутню діяльність підприємства, а спрямований на управління змінами, тобто досягнення бажаного майбутнього не тільки всередині бізнес структури, а й у зовнішньому середовищі.

В результаті стратегічного планування формується багатоваріантний стратегічний план, який залежить від обраної стратегії. Більшість підприємств використовує стратегічне планування для того, щоб передбачити потенційні кризові ситуації, які можуть виникати за межами або всередині підприємства.

Для антикризового управління особливе значення має перспективність, можливість обрати та реалізувати раціональну стратегію розвитку. Для цього використовують різні стратегії антикризового управління.

Тактика і стратегія антикризового управління повинні бути взаємопов'язані. Тактика являє собою конкретні короткострокові стратегії, а політика - загальні орієнтири для дій і прийняття рішень.

Відповідно до нової стратегії визначають нову концепцію фінансового, виробничого й кадрового оздоровлення. Відповідно до цієї концепції розробляють фінансову, маркетингову, технічну й

інвестиційну програми, що сприяють знайденню шляхів виходу з кризової ситуації.

Оцінка бізнесу в кризовий період має суттєву специфіку та вимагає коригування стандартних підходів через високий рівень невизначеності, зростання ризиків та фінансову нестабільність.

Відстеження факторів, що впливають на стійкість бізнесу, вимагає системного підходу та поділу цих факторів на дві основні групи: внутрішні (підконтрольні компанії) та зовнішні (непідконтрольні). Вони можуть як зміцнювати, так і руйнувати стійкість бізнесу.

Фінансовий та соціальний стан господарюючого суб'єкта формується під впливом комплексу внутрішніх (мікрорівень) та зовнішніх (макрорівень) факторів.

Напрямки щодо виходу з кризи в коротко- та середньостроковій перспективі охоплюють як державний рівень, так і рівень окремого підприємства, і вимагають застосування комплексних антикризових заходів.

Основна мета в короткостроковому періоді - стабілізація ситуації, мінімізація втрат та забезпечення базової життєздатності. Основна мета в середньостроковому періоді - відновлення стійкого зростання, адаптація до нових умов та використання нових можливостей.

Стратегія диверсифікації - освоєння виробництва нових товарів, товарних ринків, а також видів послуг, що включає не просто диверсифікацію товарних груп, але й розповсюдження підприємницької діяльності на нові та не пов'язані з основними видами діяльності фірми області. Це система заходів, що використовується для того, щоб підприємство не стало занадто залежним від одного стратегічного господарчого підрозділу чи однієї асортиментної групи.

Питання для самоконтролю:

1. Що представляє стратегічне дослідження ринкової вартості підприємства як основний критерій антикризового управління?
2. Розкрийте визначення «стратегічний план як основа стратегічного управління».
3. В чому проявляється сутність стратегії антикризового управління.
4. Представте класифікацію стратегій антикризового управління підприємством.
5. Чи існує процес розробки антикризової стратегії?
6. Яким чином реалізується стратегія антикризового управління підприємством?
7. Яка роль і значення аналізу чутливості?
8. Назвіть рейтингові системи фінансового оцінювання підприємства за умови впливу факторів.

9. Які існують основні рушійні сили виходу підприємства з кризового стану?

Завдання до практичної роботи:

Завдання 1. Акціонерне товариство досягло таких результатів своєї виробничо- господарської діяльності за рік: обсяг продажу продукції склав 100 тис. од., продажна ціна одиниці продукції - 100 грн., змінні витрати на весь обсяг - 3 млн. грн., постійних витрат - 5 млн. грн.

Проте кон'юнктура ринку вимагає від підприємства знизити ціну зі 100 до 80 грн. за одиницю, щоб залишитися на цьому ринку.

Визначити необхідний обсяг продукції, який спроможний забезпечити:

- 1) обсяг виробництва продукції без збитків;
- 2) величину прибутків, досягнутих у попередньому році від реалізації продукції;
- 3) обґрунтувати позицію підприємства зі зниження ціни з точки зору можливого настання кризи підприємства (уточнити якої).

Завдання 2. Підприємство «ПАН» виготовляє один вид продукції і є прибутковим. Керівництво підприємства поставило перед аналітиками завдання: визначити, на скільки відсотків повинен збільшитися обсяг реалізації продукції, щоб прибуток підприємства збільшився на 10%. Виконайте це завдання, визначивши одночасно запас фінансової міцності даного підприємства. Скористайтеся такими даними: обсяг реалізації у звітному періоді - 80 тис. виробів; ціна одного виробу - 200 грн.; загальна сума постійних витрат - 2 млн. грн.; змінні витрати на одиницю продукції - 110 грн.

Завдання 3. Підприємство має пакет замовлень на 1000 одиниць продукції за ціною 150 грн. на загальну суму 150 тис.грн., що повинно забезпечити йому прибуток у розмірі 30 тис.грн. собівартість 1000 виробів за планом 120 тис.грн, у тому числі постійні витрати складають 60 тис.грн.

Протягом року фактичний обсяг реалізації значно зменшився і, за прогнозами менеджерів, буде меншим, від планового на 30%. Щоб уникнути збитків, підприємству необхідно знайти вихід із даної ситуації.

Якщо від замовника надійде пропозиція на випуск продукції, яка потребує деяких змін у технології та відповідно додаткових витрат, то керівники можуть прийняти таке замовлення за ціною, нижчою за собівартість. При цьому підприємство повинно додатково витратити на конструкторсько-технологічну підготовку виробництва цієї партії продукції 5 тис.грн.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

Тема 10. Економічне визначення сутності поняття «ефективність бізнесу».

1. Ефективність бізнесу та класифікація видів ефективності.
2. Важливість забезпечення ефективності роботи господарюючого суб'єкта.
3. Основні умови ефективності бізнесу. Параметри ефективності бізнесу.
4. Методики оцінювання ефективності бізнесу.
5. Фактори підвищення ефективності діяльності господарюючого суб'єкта та їх класифікація.
6. Контроль ефективності діяльності господарюючого суб'єкта.
7. Вплив результатів діяльності господарюючого суб'єкта на ефективність.

Загальні визначення за темою:

Ефективність бізнесу – це багатовимірне поняття, яке охоплює фінансові, організаційні, інноваційні та соціальні аспекти діяльності компанії. Досягти високого рівня ефективності можна завдяки комплексному підходу: раціональному управлінню ресурсами, мотивації персоналу, впровадженню інновацій та орієнтації на потреби клієнтів. У сучасному світі успішним буде той бізнес, який здатний поєднувати прибутковість із відповідальністю перед суспільством і вміє адаптуватися до швидких змін зовнішнього середовища.

Виділяють такі напрямки, за якими визначається ефективність:

1. Оцінювання ефективності підприємства з метою забезпечення оптимальної стратегії управління ним. У межах цього напрямку досліджується насамперед ефективність використання ресурсів підприємства, відповідність роботи підприємства потребам ринкової економіки, його конкурентоспроможність, гнучкість, динамічність;
2. Оцінювання ефективності підприємства з метою визначення його привабливості як потенційного об'єкта інвестування. Для цього визначають фінансові показники ефективності та комплексну їх оцінку, витрати управління і виробництва порівняно з їх величиною у конкурентів, здійснюється оцінювання потенціалу виробничого і управлінського персоналу (за чисельністю, за кваліфікацією та ін.), оцінювання потреб в додаткових виробничих потужностях;
3. Оцінювання ефективності підприємства на макрорівні з боку держави. Визначається наскільки задовольняється попит населення, чи немає шкоди навколишньому середовищу, здоров'ю людини, яка культура обслуговування та інше.

Абсолютна економічна ефективність визначається по підприємству в цілому та характеризує загальний ефект (віддачу) від використання ресурсів і витрат.

Порівняльна економічна ефективність характеризує економічні переваги одного варіанта над іншими щодо раціонального використання ресурсів і витрат.

Ефективність бізнесу – це здатність компанії досягати поставлених цілей з оптимальним використанням наявних ресурсів (фінансових, людських, матеріальних та інформаційних).

Параметри ефективності бізнесу, також відомі як ключові показники ефективності, є вимірюваними метриками, які допомагають оцінити успішність діяльності компанії в різних сферах. Їх можна розділити на фінансові та нефінансові показники.

Вибір конкретних параметрів залежить від галузі, розміру бізнесу та його стратегічних цілей. Комплексний аналіз цих показників дозволяє отримати повну картину ефективності бізнесу та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Оцінювання ефективності бізнесу передбачає використання комплексу фінансових та нефінансових методик, оскільки єдиного універсального підходу не існує. Вибір конкретних методів залежить від цілей оцінки, специфіки галузі та розміру підприємства.

Ключові показники ефективності мають ще назву фінансові показники. Це найбільш поширений підхід, який базується на даних фінансової звітності та дозволяє оцінити поточний стан і прибутковість компанії.

Під резервами підвищення економічної ефективності виробництва розуміють невикористані можливості збільшення випуску продукції в розрахунку на одиницю сукупних витрат завдяки більш раціональному використанню усіх видів ресурсів підприємства.

Основні фактори підвищення ефективності виробництва - це підвищення його технічного рівня, вдосконалення управління, організації виробництва і праці, зміна обсягу і структури виробництва, поліпшення якості природних ресурсів та інші.

Контроль ефективності діяльності є ключовою функцією управління, спрямованою на оцінку того, наскільки успішно організація, її підрозділи або окремі співробітники досягають поставлених цілей. Він забезпечує зворотний зв'язок і дає змогу вчасно коригувати стратегію та операційні процеси.

Результати діяльності суб'єкта господарювання напряму впливають на ефективність, то що ефективність представлена співвідношенням досягнутих результатів (таких як: випуск продукції, прибуток) до витрат (ресурсів), що визначені до відповідних результатів. Показник високої ефективності показує вищу межу результатів діяльності за найменших затрат праці та ресурсів, що і

представлено через показники продуктивності праці та фінансових результатів.

Питання для самоконтролю:

1. Як Ви розумієте поняття ефект і ефективність підприємства?
2. Наведіть напрямки, за якими визначається ефективність підприємства.
3. Наведіть класифікацію ефективності підприємства за сферою застосування, за рівнем виробництва, за призначенням і методами розрахунку, за наслідками отриманих результатів.
4. Наведіть класифікацію ефективності підприємства за характером здійснюваних витрат, за рівнем об'єкта дослідження, за умовами оцінювання, за метою визначення, за типом процесу.
5. За якими загальними та частковими показниками здійснюють оцінювання економічної ефективності менеджменту?
6. Якими показниками характеризується економічна і соціальна ефективність підприємства?
7. Які існують підходи до визначення ефективності управління?
8. Наведіть трудові, вартісні, інформаційні, технічні показники, які характеризують ефективність роботи системи управління.
9. Охарактеризуйте фактори, які приводять до зростання ефективності діяльності підприємства.

Завдання до практичної роботи:

Завдання 1. У першому кварталі підприємство реалізувало 5500 виробів за ціною 75000 грн. за одиницю, що покрити витрати підприємства, але не дало прибутку. Загальні постійні витрати складають 80000 тис. грн., питомі змінні витрати - 70000 грн. У другому кварталі було виготовлено і реалізовано 6500 виробів. У третьому кварталі планується збільшити прибуток на 11% у порівнянні з другим кварталом. Скільки повинно бути додатково реалізовано продукції, щоб збільшити прибуток на 11%.

Завдання 2. Визначити прибуток та рентабельність виробу на кожному з трьох підприємств, що випускають радіоприймачі однакової моделі, якщо повна собівартість виробу на підприємствах: $C_1 = 320$ грн./шт., $C_2 = 350$, $C_3 = 385$ грн./шт., а річний обсяг випуску приймачів становить: $N_1 = 15$ тис. шт./рік, $N_2 = 5$, $N_3 = 1$ тис. шт./рік. Відомо, що нормативна рентабельність виробу -16%.

Завдання 3. Собівартість одного виробу у звітному році склала 105 грн., при цьому затрати на матеріали становили 46 грн. У плановому

періоді планується знизити затрати матеріалів до 43 грн. на виріб. Визначити процент зниження собівартості.

Завдання 4. Підприємець отримав в комерційному банку кредит 2 млн. грн. терміном на 18 місяці під номінальну ставку дохідності 0,35. Процент простий і нараховується один раз на рік. Потрібно розрахувати річну ефективну ставку дохідності.

Тема 11. Основні властивості системи управління ефективністю бізнесу

1. Загальна система управління ефективністю бізнесу. Змістовність системи управління ефективністю бізнесу.
2. Завдання та цілі системи управління ефективністю бізнесу.
3. Об'єкт та суб'єкт управління ефективністю бізнесу.
4. Методи та основні принципи управління ефективністю бізнесу.
5. Основні спрямування процесу управління ефективністю бізнесу. Система показників оцінки управління ефективністю бізнесу.
6. Позиція та функції оцінки бізнесу в системі управління господарюючим суб'єктом.
7. Зміст вартісно-орієнтованого підходу до управління ефективністю бізнесу.

Загальні визначення за темою:

Загальна система управління ефективністю бізнесу - це комплексна концепція управління, яка об'єднує методології, метрики, процеси та інформаційні технології для моніторингу, аналізу, планування та оптимізації діяльності підприємства з метою досягнення його стратегічних цілей.

Загальна система управління ефективністю бізнесу дозволяє компаніям: підвищити прозорість операційної діяльності; покращити якість бізнес-рішень; збільшити гнучкість та адаптивність до ринкових змін; забезпечити узгодженість цілей на всіх рівнях управління; підвищити загальну прибутковість та конкурентоспроможність.

Змістовність системи управління ефективністю бізнесу полягає в управлінні реалізацією стратегії організації, перетворенні планів у конкретні результати, забезпеченні раціонального використання наявних ресурсів та максимізації фінансових результатів. Це комплексна концепція, яка об'єднує різні методології та технології для постійного поліпшення бізнес-процесів і досягнення поставлених цілей.

В управлінні ефективністю бізнесу, як і в будь-якій системі управління, виділяють дві ключові складові: суб'єкт управління (керуюча система) та об'єкт управління (керована система).

Суб'єкт управління - це активна, керуюча сторона, яка здійснює цілеспрямований вплив на об'єкт управління з метою досягнення поставлених цілей. У даному випадку - підвищення ефективності бізнесу. Об'єкт управління - це система, процес або ресурс, на який спрямована управлінська дія з боку суб'єкта управління. У контексті управління ефективністю бізнесу, об'єктом є вся діяльність підприємства та його окремі складові, що потребують оптимізації.

Суб'єкт і об'єкт управління об'єднані інформаційними зв'язками, через які передаються управлінські рішення (від суб'єкта до об'єкта) та інформація про стан керованої системи (зворотний зв'язок від об'єкта до суб'єкта), що дозволяє оцінювати та коригувати ефективність діяльності.

Основні спрямування процесу управління ефективністю бізнесу охоплюють інтегрований підхід, що об'єднує різні напрями діяльності підприємства задля досягнення стратегічних цілей. Ці спрямування реалізуються через низку ключових етапів та функцій: стратегічне планування та визначення цілей; виконання та управління операційною діяльністю; моніторинг та аналіз ефективності; регулювання та оптимізація.

Кінцева мета цих спрямувань - створити інтегровану, системну та гнучку систему управління, яка дозволяє підприємству постійно адаптуватися до змін зовнішнього середовища, підвищувати свою конкурентоспроможність та максимізувати загальну ефективність діяльності.

Система показників оцінки управління ефективністю бізнесу - це комплекс фінансових та нефінансових вимірників, які допомагають організації визначити ступінь досягнення стратегічних цілей та оцінити результативність управлінських рішень.

Для комплексної оцінки ефективності використовується інтегральний підхід, який охоплює різні функціональні сфери діяльності підприємства. Найбільш поширеною є система, що включає фінансові та нефінансові показники.

Ефективне управління передбачає використання системи, де показники є конкретними, вимірними, досяжними, релевантними та обмеженими в часі. Оцінка має бути динамічною, враховуючи зміни факторів та дозволяючи відстежувати прогрес у часі.

Оцінка бізнесу посідає ключове місце в системі управління господарюючим суб'єктом, виступаючи важливим інструментом для прийняття обґрунтованих управлінських та інвестиційних рішень. Вона є фундаментом для стратегічного планування, управління вартістю та забезпечення ефективності функціонування підприємства.

Оцінка бізнесу інтегрована в загальну систему управління і виконує роль сполучної ланки між різними її підсистемами: стратегічне управління; фінансовий менеджмент; управління інвестиціями; корпоративне управління.

Питання для самоконтролю:

1. Що визначає економічну ефективність?
2. Які показники характеризують ефективність господарської діяльності?
3. Як розрахувати ефективність господарської діяльності?
4. Які показники якості продукції/послуг використовуються, і чи відповідають вони встановленим стандартам?
5. Яким чином вимірюється рівень задоволеності та лояльності клієнтів?
6. Яка динаміка показників утримання клієнтів та залучення нових?
7. Які показники рентабельності використовуються для оцінки діяльності?
8. Чи забезпечує поточна фінансова модель достатній рівень інвестиційної привабливості та стабільності?
9. Чи чітко визначені стратегічні цілі бізнесу, і чи пов'язані з ними ключові показники ефективності?
10. Чи охоплює існуюча система показників усі ключові аспекти діяльності підприємства?
11. Наскільки прозорою є система оцінки ефективності для всіх співробітників та менеджерів?
12. Чи існує регулярний процес перегляду та коригування встановлених цілей та показників?

Завдання до практичної роботи:

Завдання 1. Компанія планує запустити новий продукт, вірогідність успіху якого на ринку складає 60%. Розглядається доцільність проведення рекламної компанії, яка може обійтися до 40 тис. грн, що збільшить вірогідність успіху до 90%. За оптимістичним прогнозом продукт забезпечить надходження 300 тис. грн. У випадку, якщо справи підуть гірше, надходження складуть 180 тис. грн. Визначте суму витрат на рекламу, яку доцільно запланувати з урахуванням наданої інформації і певного рівня невизначеності на підставі методу аналізу рішень.

Завдання 2. Компанія «Бом» застосовує систему калькуляції собівартості за нормативним методом. Бюджетний обсяг реалізації 5000 од. Бюджетна ціна реалізації 10 грн/од. Змінні витрати за нормативом 6 грн/од. Постійні витрати за нормативом 7 грн /од. Визначте, яким буде відхилення від прогнозного обсягу реалізації (з урахуванням нормативної маржи), якщо фактичний обсяг реалізації складає 4 500 од. при ціні 12 грн і компанією застосовується система калькуляції нормативних витрат і метод «директкост».

Завдання 3. Підприємство вважає, що швидкість навчання для виробництва нового продукту буде складати 90%. Однак, фактична швидкість навчання не перевищила 80%. Аналіз довів, що можливими причинами такої ситуації могли бути:

1. Неочікувані зміни до Кодексу законів про працю, які призвели до надання додаткових перерв у роботі для жінок.
2. Покращення умов праці на виробництві.
3. Відсутність інструктажу та навчальних матеріалів для нових працівників.

Зазначте, які з вказаних причин призвели до різниці між очікуваною нормою навчання і фактичною швидкістю навчання?

Завдання 4. Підприємство «Нота» виробляє два види продукції комплексного виробництва: А і Б. Обсяг виробництва продукту А - 100 тис. од., Б - 50 тис. од. Ціна реалізації продукту А в точці розподілу - 10 грн, продукту Б - 5 грн. Комплексні витрати складають 200 тис. грн.

Яка сума комплексних витрат має бути віднесена на продукт А при застосуванні методу цін продажу в точці розподілу тис. грн?

Тема 12. Управління ефективністю операційної діяльності бізнесу.

1. Поняття операційної діяльності в бізнесі.
2. Управління ефективністю в системі процесу постачання.
3. Управління ефективністю в системі процесу виробництва. Зміст поняття ефективності виробництва.
4. Квінтесенція ресурсного, витратного і ресурсно-витратного підходів до визначення ефективності виробництва. Переваги і недоліки. Види ефектів і їх характеристика.
5. Управління ефективністю в системі процесу реалізації об'єктів діяльності.
6. Управління ефективністю з огляду на розподіл і використання прибутку.
7. Загальні питання комплексної оцінки ефективності діяльності господарюючого суб'єкта.

Загальні визначення за темою:

Основна діяльність підприємства, яка включає виробництво та реалізацію продукції, виконання робіт і надання послуг, називається операційною діяльністю. Саме ця діяльність забезпечує значну частину доходів підприємства та є ключовим джерелом створення його цінності. Ефективне управління операційною діяльністю є пріоритетним завданням для менеджменту підприємства.

Управління операційною системою підприємства є одним із найважливіших аспектів, оскільки воно визначає успішність виробничих процесів та досягнення ефективності. Під час формування такої системи виникають різноманітні проблеми, які потребують комплексного аналізу та конкретних заходів для їх вирішення. Великі фінансові витрати, пов'язані з утриманням неприбуткового виробництва, вимагають ретельного фінансового планування та раціонального розподілу ресурсів.

Ефективність логістичної системи - це поняття, яке характеризує співвідношення отриманого результату (або ефекту) і задіяних для його досягнення ресурсів або понесених логістичних витрат. Система показників ефективності логістики характеризує рівень якості функціонування логістичної системи за заданого рівня загальних логістичних витрат.

Основним критерієм ефективності в економіці вважають зростання прибутку. В логістиці з огляду на її особливості переважає багатокритеріальний підхід. Найбільш розповсюдженими є наступні критерії оцінки ефективності функціонування логістичної системи: мінімізація витрат, підвищення ступеня задоволення потреб споживачів або підвищення рівня якості, економія часу, підвищення результативності застосовуваних активів.

Величину витрат виражають як в абсолютному, так і у відносному виразі.

Основні напрямки управління ефективністю виробничої діяльності підприємства можна розділити на наступні групи: управління ресурсами; управління технологіями; управління організацією виробництва; управління якістю.

Головна мета управління ефективністю операційної діяльності підприємства полягає у максимізації його вартості. Оскільки ринкова вартість підприємства визначається обсягами майбутніх вільних грошових потоків, значна частина яких формується результатами операційної діяльності, локальною метою управління ефективністю є підвищення цього рівня.

Управління операційною діяльністю є складним і важливим процесом для будь-якого підприємства. Воно передбачає систематичний аналіз та оцінку ефективності різних аспектів діяльності, що базується на кількох ключових етапах.

Ефективність операційної діяльності підприємства залежить від різноманітних факторів, таких як сфера діяльності, розташування, спеціалізація, якість продукції, витрати та бренд. Оцінка ефективності операційної діяльності є ключовою для формування стратегії розвитку підприємства.

В залежності від об'єкту, стосовно якого визначають результативність його функціонування, розрізняють локальний (госпрозрахунковий) і народногосподарський ефекти.

Прибуток є головною метою та критерієм ефективної діяльності підприємства, виступаючи основним джерелом забезпечення фінансових потреб підприємства.

Управління прибутком являє собою процес пошуку і прийняття управлінських рішень щодо його формування, розподілу і використання на підприємстві. Одним із напрямів управління прибутком підприємства є забезпечення раціонального його розподілу. Розподіл прибутку - це важливий економічний важіль, що забезпечує гармонізацію економічних інтересів держави, підприємства як господарюючого суб'єкта ринку та його трудового колективу.

Комплексна оцінка ефективності діяльності підприємства - це системний аналіз, який охоплює всі аспекти його роботи (фінансові, виробничі, кадрові, маркетингові тощо) для визначення ступеня досягнення стратегічних цілей та ефективності використання ресурсів. Вона допомагає отримати цілісну картину стану справ і визначити напрямки для покращення.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке операційна ефективність?
2. Як співвідноситься ефективність з результативністю?
3. Які основні підходи до оцінки?
4. Які показники є ключовими для управління?
5. Як аналізувати поточну ефективність?
6. Що включає процес покращення?
7. Які інструменти застосовуються?
8. Як мотивувати персонал на підвищення ефективності?
9. Як забезпечити безперервність покращень?
10. Як операційна ефективність впливає на стратегічні цілі?
11. Чи всі операції мають однакову важливість?
12. Назвіть критерії ефективності виробництва.

Завдання до практичної роботи:

Завдання 1. Згідно з планом організаційно-технічних заходів з підвищення ефективності виробництва АТ «ТОП» передбачається виготовляти новий прес, який матиме вищі якісні показники порівняно з пресом, що випускався підприємством до цього. Впровадження у виробництво нового пресу потребує додаткових капітальних вкладень на суму 204 тис. грн. Це дозволить щорічно виробляти 400 пресів. Валові витрати на виробництво одного пресу складають 38 тис. грн., відпускна ціна - 48 тис. грн. Обчислити річну економію від збільшення прибутку, строк окупності та коефіцієнт економічної ефективності капіталовкладень при впровадженні у виробництво пресу вищої якості,

якщо відомо, що собівартість базової моделі пресу - 36,8 тис. грн., ціна реалізації - 46,5 тис. грн.

Завдання 2. Визначити термін окупності витрат на проведення організаційно-технічних заходів і розмір економії до кінця року, якщо відомо, що затрати склали 25000 грн., заходи впроваджуються з 1 травня поточного року; фактичний обсяг випуску продукції в поточному році складає 300 од. проти запланованого 350 од. В результаті впровадження даного заходу собівартість одиниці виробу знизилася з 170 до 130 грн.

Завдання 3. В цеху 22 верстати. Норма часу на обробку виробу 0,43 н-год. Режим роботи двозмінний, тривалість зміни 8,1. В році 240 робочих днів. Регламентовані простой обладнання в ремонті складають 4%. Коефіцієнт використання потужності 0,87. Визначити виробничу потужність цеху і його виробничу програму.

Завдання 4. Визначити прибуток виробника від продажу одиниці виробу, якщо його повна собівартість 56 грн.; регульована роздрібна ціна виробу з ПДВ - 110 грн.; торгівельна знижка встановлена державою - 6%; ставка акцизного збору - 15%.

Тема 13. Управління ефективністю трудових ресурсів бізнесу.

1. Загальний погляд на трудові ресурси та вартості робочої сили.
2. Особливості формування кластеру трудових ресурсів в бізнесі. Основні методи формування кластеру трудових ресурсів та визначення необхідності ефективного управління ним.
3. Показники ефективності використання трудових ресурсів в бізнесі.
4. Основні методи управління трудовими ресурсами господарюючого суб'єкта. Функції управління трудовими ресурсами господарюючого суб'єкта.
5. Продуктивність праці - критерій ефективності використання трудових ресурсів бізнесу.
6. Економічна ефективність стимулювання трудового потенціалу.

Загальні визначення за темою:

Трудовий потенціал - це загальна здатність суспільства або його частини до праці, що включає як кількісні, так і якісні характеристики працівників.

Класифікація трудового потенціалу охоплює індивідуальний (кожної особи), колективний (колективу) та суспільний (країни) рівні.

Робочі кадри (робоча сила) - це частина працездатного населення, яка фактично працює або може бути залучена до праці в економіці.

Складові трудового потенціалу включають: здоров'я, освіту, професійні навички, моральні якості, вмотивованість, творчі здібності та ресурси робочого часу.

Визначено рівні трудового потенціалу: індивідуальний, колективний (підприємства), суспільний. Трудовий потенціал може класифікуватися за різними ознаками: за рівнем (індивідуальний, колективний, суспільний) та за якісними ознаками (освітній рівень, професійно-кваліфікаційний рівень, стаж роботи, здоров'я, морально-психологічні якості).

Трудові ресурси – це частина працездатного населення, що за своїми віковими, фізичними, освітніми даними відповідає певній сфері діяльності. Вони можуть бути реальними (ті люди, які вже працюють) та потенційними (ті, що колись можуть бути залучені до конкретної праці).

Персонал підприємства є сукупністю постійних працівників, що отримали необхідну професійну підготовку та (або) мають досвід практичної діяльності.

Класифікація персоналу в Україні у 2025 році визначена згідно Класифікатора професій ДК 003:2010, який є основним нормативним документом для всіх підприємств. Для державного сектору діють також спеціальні постанови КМУ щодо класифікації посад державної служби.

Відповідно до загальноприйнятої практики та Класифікатора професій, персонал підприємства поділяється на такі основні категорії залежно від виконуваних функцій та рівня кваліфікації: керівники, професіонали, фахівці, технічні службовці, робітники.

Вартість робочої сили в Україні визначається насамперед як заробітна плата працівників, а також включає супутні витрати роботодавця (єдиний соціальний внесок, військовий збір тощо).

Станом на 2025 рік, середня вартість робочої сили в Україні продовжує зростати через дефіцит кадрів та інфляцію, але значно відрізняється залежно від галузі, регіону та досвіду працівника.

Середня заробітна плата по Україні: близько 26 500 грн на місяць (станом на липень-вересень 2025 року). Мінімальна заробітна плата - зафіксована на рівні 8 000 грн.

Формування кластеру трудових ресурсів передбачає використання як загальних організаційних, так і специфічних аналітичних методів, а ефективне управління ним є критично важливим для підвищення конкурентоспроможності регіону чи галузі.

Основні методи управління трудовими ресурсами господарюючого суб'єкта традиційно поділяються на три великі групи: адміністративні (організаційно-розпорядчі), економічні та соціально-психологічні.

Функції управління трудовими ресурсами (персоналом) господарюючого суб'єкта можна поділити на загальні функції менеджменту та специфічні (функціональні) функції управління персоналом.

Продуктивність праці - це здатність виробляти певну кількість продукції за одиницю часу, а трудомісткість - зворотний показник, що вимірює час, витрачений на одиницю продукції. Виробіток є прямим показником продуктивності праці, що визначає кількість продукції, виготовленої одним працівником за одиницю часу.

Ефективність праці ж є більш загальною соціально-економічною категорією, що показує, наскільки раціонально використовуються ресурси для досягнення мети.

Існує ряд показників на які варто звернути увагу.

Коефіцієнт використання робочого часу - відношення фактично відпрацьованого часу до планового (або максимально можливого) фонду робочого часу. Показники втрат робочого часу - включають дані про понаднормові роботи, прогули, запізнення, простой (наприклад, через відсутність матеріалів чи поломки устаткування).

Коефіцієнт плинності кадрів - вимірює інтенсивність звільнень за власним бажанням або ініціативою адміністрації. Коефіцієнт обороту кадрів - загальна інтенсивність руху робочої сили (сума прийнятих і звільнених працівників). Коефіцієнт стабільності (закріплення) кадрів - частка працівників, які працюють на підприємстві тривалий час. Високий показник свідчить про стабільний колектив.

Частка витрат на оплату праці в собівартості продукції - дозволяє оцінити матеріаломісткість виробництва та «вагу» людської праці у кінцевій вартості.

Коефіцієнт випередження темпів зростання продуктивності праці над темпами зростання середньої заробітної плати - оптимальним вважається, коли продуктивність праці зростає швидше, ніж зарплата, що свідчить про підвищення ефективності.

Комплексний аналіз цих показників дозволяє керівництву бізнесу виявити резерви підвищення ефективності праці, усунути недоліки та розробити заходи для оптимізації використання трудових ресурсів.

Економічна ефективність стимулювання трудового потенціалу полягає у досягненні максимально високих виробничих та фінансових результатів підприємства за мінімальних трудових витрат. Вона відображає, наскільки інвестиції в персонал (через заробітну плату, бонуси, навчання, соціальні програми тощо) перетворюються на конкретні економічні вигоди.

Питання для самоконтролю:

1. Поняття ринку праці, його елементи.
2. Означте питання класифікації та сегментації ринку праці.

-
3. Які існують функції та моделі ринку праці?
 4. Назвіть зміст і завдання організації праці.
 5. В чому проявляється поділ і кооперація праці на підприємств?
 6. Надайте коротку характеристику процесу організації і обслуговування робочого місця.
 7. Що ви можете розповісти про належні умови праці і фактори їх формування.
 8. В чому проявляється суть і значення нормування праці?
 9. Види норм, їх класифікація. Класифікація витрат робочого часу.
 10. Які існують методи нормування трудових процесів?
 11. Назвіть функції управління трудовими ресурсами господарюючого суб'єкта.
 12. Представте продуктивність праці як критерій ефективності використання трудових ресурсів бізнесу.

Завдання до практичної роботи:

Завдання 1. Розрахувати та проаналізувати показники руху трудових ресурсів підприємства. На початок року на підприємстві працювало 500 осіб. Протягом року було прийнято на роботу 60 осіб, звільнено з різних причин 45 осіб (зокрема, за власним бажанням або за порушення трудової дисципліни - 20 осіб). Середньооблікова чисельність працівників за рік склала 505 осіб.

Необхідно: визначити коефіцієнт обороту з прийому, коефіцієнт обороту з вибуття, визначити коефіцієнт плинності кадрів, визначити коефіцієнт сталості (стабільності) персоналу. Зробити висновки про інтенсивність руху кадрів на підприємстві.

Завдання 2. Визначити необхідну планову чисельність основних виробничих робітників. Плановий обсяг виробництва продукції - 50000 шт. Норма часу на виготовлення одиниці продукції - 0,5 нормо-годин. Плановий фонд робочого часу одного працівника на рік - 1800 годин. Плановий коефіцієнт виконання норм - 1,1.

Завдання 3. Визначити трудові ресурси регіону та їх питому вагу у складі населення, якщо загальна чисельність населення 4540 тис. осіб, з них в працездатному віці - 60%, підлітків - 13%, пенсіонерів - 27%. Непрацюючі інваліди I та II групи працездатного віку - 32 тис. осіб, непрацюючі пільгові пенсіонери - 18 тис. осіб. З числа підлітків працюють 15% та пенсіонерів за віком - 40 %.

Завдання 4. Протягом місяця працівник за 164 години виробляє 600 деталей. При реалізації заходів щодо поліпшення організації праці на робочих місцях трудомісткість виготовлення деталей знизилася на 0,15 норма - година. Скільки деталей виготовить працівник у нових

умовах організації праці й на скільки відсотків збільшиться його продуктивність праці?

Тема 14. Управління ефективністю використання матеріальних ресурсів бізнесу

1. Поняття матеріальних ресурсів в бізнесі. Порядок формування матеріальних ресурсів в бізнесі.

2. Основні підходи до управління ефективністю використання матеріальних ресурсів. Модель управління ефективністю використання матеріальних ресурсів бізнесу.

3. Основні показники стану та ефективності використання матеріальних ресурсів. Оцінка ефективності використання матеріальних ресурсів за системою показників.

4. Алгоритми процесу прийняття рішень щодо управління ефективністю використання матеріальних ресурсів.

5. Ефективність процесу управління за потреби в ресурсах. Матеріальні баланси.

Загальні визначення за темою:

Порядок формування матеріальних ресурсів на підприємстві охоплює ключові етапи управління ланцюгом поставок, від планування потреби до постачання та зберігання. Цей процес, як правило, включає такі основні етапи: визначення потреби в матеріальних ресурсах; вибір постачальників та закупівля; організація постачання та транспортування; складування та зберігання; відпуск матеріалів у виробництво; контроль та аналіз ефективності використання.

Управління ефективністю використання матеріальних ресурсів передбачає комплексний підхід, який охоплює різні аспекти діяльності підприємства. Основні підходи можна класифікувати за такими напрямками: логістичний підхід; нормативний підхід; аналітичний підхід; контролінговий підхід; стратегічний підхід.

Модель управління ефективністю використання матеріальних ресурсів бізнесу - це комплексна система, спрямована на забезпечення економії, раціонального використання та синхронізації матеріальних потоків на підприємстві для підвищення його конкурентоспроможності та прибутковості. Вона інтегрує функції планування, організації, мотивації та контролю.

Основні показники ефективності використання матеріальних ресурсів включають матеріаловіддачу (випуск продукції на гривню матеріальних витрат) та матеріаломісткість (матеріальні витрати на одиницю продукції), що доповнюються питомою вагою матеріальних

витрат, коефіцієнтом використання матеріалів та частковими показниками (енергомісткість, паливомісткість). Оцінка проводиться за загальними (узагальнюючими) та частковими показниками, які аналізують як загальний стан, так і ефективність використання окремих видів ресурсів та їхню частку у собівартості.

Алгоритми процесу прийняття рішень щодо управління ефективністю використання матеріальних ресурсів включають низку послідовних етапів та використання конкретних методів і моделей для оптимізації.

Для підтримки цих етапів використовуються різноманітні аналітичні та математичні алгоритми і методи: методи нормування; математичне та імітаційне моделювання; багатокритеріальні методи прийняття рішень (MCDM); ABC/XYZ-аналіз; методи прогнозування; лагранжеві алгоритми оптимізації.

Ефективність процесу управління за потреби в ресурсах тісно пов'язана з точним плануванням, аналізом та контролем їх використання, де ключовим інструментом є матеріальні баланси.

Для оптимізації матеріальних потоків приймається комплекс управлінських рішень, які охоплюють весь логістичний ланцюг: рішення щодо закупівель; рішення щодо управління запасами; рішення щодо складування та транспортування; інтеграційні рішення.

Класична модель управління матеріальними ресурсами, також відома як «штовхаюча» система, орієнтована на максимально ефективне використання наявних ресурсів та виробничих потужностей. Матеріали та напівфабрикати «штовхаються» (передаються) на наступну стадію виробництва або на склад незалежно від фактичної потреби в них на даний момент.

Планування базується на прогнозах попиту та забезпеченні безперебійного виробництва, що часто призводить до накопичення значних запасів.

Інноваційна модель, також відома як «тягнуча» система, передбачає активне використання сучасних рішень, інформаційних технологій та інтеграцію всіх ланок ланцюга постачання. Вона зосереджена на задоволенні попиту клієнтів у потрібний час і в потрібному обсязі, уникаючи при цьому надлишкових запасів.

Системи Just-in-Time (JIT) та Lean Manufacturing суттєво підвищують ефективність діяльності підприємства через усунення всіх видів витрат, що призводить до скорочення витрат, підвищення якості продукції та оптимізації використання ресурсів.

Ефективність управління матеріальними ресурсами визначається як відношення отриманих результатів (обсяг виробництва, прибуток, зниження витрат) до витрат, пов'язаних із забезпеченням, зберіганням та використанням цих ресурсів.

За управління матеріальними ресурсами та матеріальними потоками на підприємстві відповідає служба логістики (або відділ

матеріально-технічного забезпечення, відділ постачання/закупівель, виробничий відділ залежно від структури підприємства).

Кінцева відповідальність за організацію ефективного використання всіх ресурсів, включаючи матеріальні, лежить на керівникові підприємства (директорові, генеральному менеджеру), який забезпечує функціонування відповідної системи управління.

Безпосередні виконавці (наприклад, завідувачі складів, менеджери із закупівель, касири) можуть нести повну або часткову матеріальну відповідальність за довірені їм цінності на підставі укладених договорів.

Матеріальний баланс є фундаментальним інструментом для забезпечення ефективного управління ресурсами, що базується на законі збереження маси (сума мас всіх вхідних матеріалів має дорівнювати сумі мас всіх вихідних матеріалів, включаючи продукти, відходи та втрати).

Матеріальні баланси забезпечують прозорість руху ресурсів і є критично важливими для досягнення високої ефективності в управлінні матеріальними потоками на підприємстві.

Питання для самоконтролю:

1. Які є моделі управління матеріальними ресурсами?
2. Як системи типу Just-in-Time (JIT) або Lean Manufacturing впливають на ефективність?
3. Яка роль автоматизації та інформаційних технологій (ERP, WMS) в управлінні матеріалами?
4. Хто відповідає за управління матеріалами на підприємстві?
5. Які управлінські рішення приймаються для оптимізації матеріальних потоків?
6. Як пов'язана ефективність використання матеріалів з іншими ресурсами (праця, фінанси)?
7. Які основні проблеми управління матеріальними ресурсами в сучасних умовах?
8. Які інноваційні підходи до управління матеріалами можуть бути застосовані?
9. Як забезпечити сталий розвиток і мінімізувати вплив матеріальних ресурсів на довкілля?
10. Що таке матеріальний баланс?
11. Що відображає рядок «Втрати і відходи» у матеріальному балансі виробничого процесу?
12. Який основний критерій оцінки ефективності управління згідно із системною концепцією?
13. Який з методів оцінки ефективності управління є найпоширенішим у сучасній практиці?

Завдання до практичної роботи:

Завдання 1. На підприємстві «Пром» є наступні дані за два періоди:

Показник	Базовий період (план)	Звітний період (факт)
Обсяг товарної продукції, тис. грн	5000	5400
Матеріальні витрати, тис. грн	2500	2600
Прибуток від реалізації, тис. грн	800	950

1. Розрахувати основні узагальнюючі показники ефективності використання матеріальних ресурсів за двома періодами.

2. Зробити висновки про зміну ефективності використання матеріальних ресурсів.

Завдання 2. У результаті поліпшення роботи з постачальниками ТОВ «Токус», що займається виготовленням спецвиробів, скоротило норму запасу сировини з 30 до 22 діб. Визначте, на скільки скоротився 21 максимальний запас сировини, якщо річний обсяг використання пряжі не змінився і складає 5 т.

Завдання 3. Визначити чи є доцільним будівництво складу терміном експлуатації 20 років, виходячи із наступних умов: щорічний обсяг товарів, що зберігаються на складі - 25 т; середній обсяг використання площі складу складає - 0,3 т на 1 кв.м; витрати на оренду стороннього складу - 900 грн. за 1 кв.м на рік; витрати на утримання товарів на власному складі - 600 грн. за 1 кв.м на рік; витрати на будівництво складу - 500000 грн. та додатково 3000 грн. на кожен 1 кв.м корисної площі.

Завдання 4. Необхідно визначити доцільність використання автомобільного чи залізничного транспорту, які є рівнодоступними підприємству, виходячи із таких умов: обсяг перевезень - 850 т; вантажопідйомність одиниці автотранспорту - 50 т, витрати використання - 11000 грн., обсяг доступного автотранспорту - 10 одиниць; вантажопідйомність вагону - 62 т, витрати використання - 14000 грн., обсяг доступних вагонів - 10 вагонів.

Тема 15. Управління ефективністю фінансовими ресурсами бізнесу.

1. Поняття фінансових ресурсів в бізнесі. Їх. характерні риси як економічної категорії. Порядок формування фінансових ресурсів в бізнесі.

2. Модель механізму забезпечення фінансовими ресурсами господарюючого суб'єкта.

3. Основні показники ефективності використання фінансових ресурсів в бізнесі.

4. Стратегічний напрямок управління фінансовою стійкістю господарюючого суб'єкта.

5. Показники оцінки фінансового стану господарюючого суб'єкта.

6. Управління ефективністю використання фінансових ресурсів бізнесу.

Загальні визначення за темою:

Фінансові ресурси - це кошти, що перебувають у розпорядженні підприємств і призначені для виконання ними певних фінансових зобов'язань.

Власні фінансові ресурси підприємства - це кошти, які належать йому на праві власності, тобто сформовані за рахунок його діяльності або отримані безкоштовно. Вони є джерелом фінансування діяльності та розвитку підприємства.

До власних фінансових ресурсів належать: статутний капітал, прибуток, амортизаційні відрахування, страхові відшкодування, внески учасників, емісійний дохід, цільове фінансування, нерозподілений прибуток.

Залучені та позикові фінансові ресурси - це кошти, які підприємство використовує для своєї діяльності, залучені з різних джерел. Залучені ресурси підприємство отримує на зворотній основі, тобто з зобов'язанням їх повернути.

Позикові ресурси - це частина залучених коштів, які підприємство отримує у вигляді кредитів, позик та інших фінансових зобов'язань.

Залучені фінансові ресурси включають в себе: кошти, залучені на зворотній основі, кредиторська заборгованість, інші види залучених коштів. До позикові фінансові ресурси відносять: короткострокові та довгострокові кредити банків, інші довгострокові фінансові зобов'язання.

Важливо відзначити, що залучені та позикові фінансові ресурси мають свою специфіку та особливості, які необхідно враховувати при управлінні фінансами підприємства. Наприклад, позикові кошти часто пов'язані з необхідністю сплати відсотків, а залучені кошти можуть мати різні умови повернення та використання, що впливає на фінансову стабільність підприємства.

За правом власності фінансові ресурси розрізняють як: власні кошти підприємницької структури; надані безоплатно державою з бюджету чи фондів цільового призначення або корпоративними формуваннями з централізованих фондів;

Існує тісний зв'язок між витратами і доходами (з огляду на те що вони відносяться до фінансових категорій). Визначення доходів і витрат має два аспекти - фінансовий і податковий. З погляду фінансової діяльності до них належать усі реально отримані доходи і здійснені витрати. Що стосується оподаткування прибутку, то мають бути чітко регламентовані валові доходи і валові витрати з метою визначення об'єкта оподаткування.

Витрати підприємства класифікуються за наступними ознаками: напрямками і джерелами фінансування, характером списання

Доходи є визначенням розподільних відносин. Вони класифікують з огляду чотирьох груп: від виробничої діяльності; від реалізації майна; від фінансової діяльності; від перерозподілу через фінансову систему.

Щодо фінансові результати, то це порівняння доходів і витрат. Перевищення доходів над витратами становить прибуток, і навпаки - збиток.

Прибуток є головна ціль бізнесу. За допомогою прибутку (його зростання чи зменшення) характеризують ефективність виробництва. Наявність відємного фінансового результату діяльності підприємства свідчить про неефективне господарювання підприємством.

Рентабельність - це показник економічної ефективності, який вимірює прибутковість діяльності, виражений у відсотках. Він показує, наскільки ефективно підприємство використовує свої ресурси для отримання прибутку. Рентабельність може бути розрахована для різних аспектів діяльності, таких як продажі, активи, власний капітал, та інші.

Стратегічний напрямок управління фінансовою стійкістю суб'єкта господарювання – це розробка довгострокового плану (фінансової стратегії), який визначає, як залучати, розподіляти та ефективно використовувати фінансові ресурси для досягнення цілі забезпечення стабільного фінансового стану та здатності виконувати зобов'язання, генерувати прибуток і розвиватися, включаючи управління ризиками, оптимізацію структури капіталу та нарощування фінансових резервів.

Показники оцінки фінансового стану госпсуб'єкта групуються за напрямками: ліквідність (платоспроможність), фінансова стійкість (структура капіталу), ділова активність (оборотність активів, швидкість обертання), рентабельність (прибутковість, ефективність використання ресурсів) та ринкова вартість (для публічних компаній), використовуючи дані балансу та звіту про фінансові результати для комплексного аналізу (фінансовий аналіз).

Управління ефективністю використання фінансових ресурсів бізнесу - це цілеспрямована діяльність, спрямована на залучення, розподіл та використання коштів підприємства таким чином, щоб забезпечити його фінансову стабільність, платоспроможність, прибутковість та зростання вартості для власників.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке фінансові ресурси підприємства? Які їх основні джерела?
2. Які основні функції управління фінансами?
3. Яка головна мета фінансового менеджменту на підприємстві?
4. Які ключові фінансові показники використовуються для прогнозування?
5. Як оцінити фінансові потреби підприємства?
6. Яким чином контролювати витрати та забезпечувати їх ефективність?
7. Які показники ліквідності, платоспроможності та рентабельності слід відстежувати?
8. Яким чином впливають зовнішні та внутрішні фактори на управління фінансами?
9. Яка роль фінансової стратегії у загальній стратегії розвитку бізнесу?
10. Що необхідно зробити щоб забезпечити фінансову стійкість та конкурентоспроможність підприємства?
11. Як управляти фінансовими ризиками?

Завдання до практичної роботи:

Завдання 1. Підприємство має кредиторську заборгованість на дату падіння курсу національної валюти в розмірі \$ 50 000. Курс національної валюти змінився 41,2 до 42,5. Як цей фактор вплинув на фінансовий стан підприємства?

Завдання 2. Виручка від реалізації продукції, робіт, послуг підприємства у 2023 році склала 2,1 млн грн, у 2024 році виручка збільшилася на 2,7 млн грн. Чистий прибуток у 2023 році становив 470 тис. грн, у 2019 році - 520 тис. грн. Як змінилася рентабельність продажу продукції цього підприємства за рік?

Завдання 3. Обчисліть коефіцієнт рентабельності власного капіталу за два роки і порівняйте зі середньогалузевими значеннями. Чистий прибуток підприємства збільшився зі 100 тис. грн до 750 тис. грн. Сума власного капіталу підприємства зменшилася з 2550 тис. грн до 2220 тис. грн. Средньогалузеве значення коефіцієнта зменшилося з 0,22 до 0,20 у звітному році.

Завдання 4. Підприємство розширило обсяг випуску продукції та її якість. Визначити загальний приріст прибутку (витрати підприємства не змінюються), у тому числі внаслідок підвищення якості продукції (зростання ціни) та збільшення обсягів виробництва.

Підприємство реалізувало у базовому періоді 20 тис.од продукції за ціною 120 грн, у звітному році - на 15% більше за ціною 270 грн.

Тема 16. Управління ефективністю інвестиційної діяльності в бізнесі.

1. Поняття інвестиційної діяльності в бізнесі. Формування ресурсів для інвестиційної діяльності в бізнесі.
2. Показники ефективності використання інвестиційних ресурсів в бізнесі. Управління інвестиційною діяльністю господарюючого суб'єкта.
3. Мета, принципи та функції системи управління інвестиційною діяльністю. Встановлення передумов для підвищення управління ефективності інвестиційних процесів.
4. Реалізація інвестиційної політики господарюючого суб'єкта.
5. Оцінка інвестиційної привабливості об'єкта інвестування. Оцінка ефективності реалізації інвестиційних проектів.
6. Управління ефективністю інвестиційної діяльності - зв'язок зі стратегічними цілями розвитку господарюючого суб'єкта.
7. Формування інвестиційного портфеля та його оцінка за показниками прибутковості, ліквідності та ризику.

Загальні визначення за темою:

Інвестиційна діяльність підприємства – це сукупність практичних дій інвесторів та учасників щодо здійснення інвестицій для одержання доходу або прибутку.

Основною метою інвестиційної діяльності є забезпечення ефективного здійснення інвестиційної стратегії підприємства, яка досягається шляхом реалізації таких завдань: досягнення високих темпів економічного розвитку підприємства; максимізація доходів (прибутків) від інвестиційної діяльності; мінімізація інвестиційних ризиків; забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства

Необхідною умовою ефективності інвестиційної діяльності підприємства є розробка його інвестиційної стратегії.

Значну частину у складі ресурсів підприємства становлять інвестиційні ресурси. їх формування, використання і поповнення регулюється чинним законодавством України.

Інвестиції розглядаються як нагромадження основного й оборотного капіталу. З фінансової точки зору інвестиції – це заморожування ресурсів з метою одержання доходів у майбутньому періоді. З бухгалтерської точки зору інвестиції – це об'єднання зроблених капітальних витрат в одну або кілька статей активів і пасивів балансу.

Ефективність використання інвестиційних ресурсів в бізнесі оцінюється за допомогою системи показників, які допомагають визначити доцільність інвестицій та їхній вплив на фінансовий стан підприємства. Управління цим процесом охоплює низку етапів і функцій, спрямованих на досягнення інвестиційних цілей.

Для оцінки ефективності інвестицій використовують дві основні групи показників: статичні та динамічні. Динамічні (дисконтовані) показники враховують зміну вартості грошей у часі та вважаються більш точними для довгострокових інвестицій. Статичні показники не враховують дисконтування, але простіші в розрахунках.

Управління інвестиційною діяльністю - це комплексний процес, спрямований на забезпечення ефективного використання інвестиційних ресурсів та досягнення стратегічних цілей підприємства.

Основні етапи управління інвестиційною діяльністю: розробка інвестиційної стратегії; аналіз інвестиційного клімату та ринку; пошук та оцінка інвестиційних проєктів; формування інвестиційного портфеля; реалізація (виконання) інвестиційних проєктів; контроль та моніторинг; коригування.

В процесі управління використовуються різні підходи, зокрема функціональний, процесний, проєктний та вартісний підходи, а також методи фінансового аналізу та моделювання ризиків.

Реалізація інвестиційної політики господарюючого суб'єкта - це сукупність практичних дій, спрямованих на досягнення його стратегічних інвестиційних цілей. Цей процес включає декілька ключових етапів та використання певних методів і інструментів.

Оцінка інвестиційної привабливості об'єкта та ефективності інвестиційних проєктів - це комплексний процес, який використовує низку кількісних та якісних показників для прийняття обґрунтованого інвестиційного рішення. Інвестиційна привабливість - це інтегральна характеристика об'єкта (підприємства, проєкту, регіону), яка відображає доцільність інвестування в нього з позиції потенційного інвестора, враховуючи перспективи розвитку, ефективність використання ресурсів та рівень ризику.

Оцінка ефективності інвестиційного проєкту зосереджується на фінансових результатах та доцільності вкладення коштів у конкретний проєкт. Вона ґрунтується на аналізі грошових потоків проєкту протягом його життєвого циклу.

Управління ефективністю інвестиційної діяльності - це комплексний процес, спрямований на забезпечення найбільш ефективних форм вкладення капіталу для досягнення стратегічних цілей підприємства, максимізації прибутку та збільшення його економічного потенціалу.

Формування інвестиційного портфеля - це систематичний процес, спрямований на досягнення оптимального співвідношення між дохідністю та ризиком інвестицій.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення інвестиції з економічної точки зору.
2. Дайте визначення інвестиції з фінансової точки зору.
3. Дайте визначення інвестиції з бухгалтерської точки зору.
4. Як називаються вкладення капіталу у різні сфери народного господарства з метою відтворення реальних матеріальних і нематеріальних активів підприємства?
5. Як класифікуються інвестиції за терміном вкладання?
6. Як класифікуються інвестиції за призначенням?
7. Як класифікуються інвестиції за натурально-речовинним втіленням?
8. Що таке чисті капіталовкладення?
9. Дайте визначення поняття «чиста дисконтна вартість».
10. Дайте визначення поняття «внутрішня норма рентабельності інвестицій».
11. Дайте визначення поняття «ставка дисконту».

Завдання до практичної роботи:

Завдання 1. Ринкова вартість звичайних акцій підприємства складає 55000 тис.грн., привілейовані акції складають 120000 тис.грн., а загальний позичковий капітал - 30000 гр. од. Вартість власного капіталу дорівнює 15 %, привілейованих акцій - 12 %, а облігацій підприємства - 8 %.

Визначте зважену середню вартість капіталу підприємства при ставці податку - 18 %.

Завдання 2. Розрахувати чисту приведену вартість грошових потоків від інвестицій, якщо сума грошового потоку - 2000000 грн., ставка дисконтування - 18 %, початкові інвестиції - 400000 грн. Чи можна такий проект прийняти?

Завдання 3. Розрахувати внутрішню норма дохідності інвестицій, якщо сума грошового потоку - 3000000 грн., початкові інвестиції - 600000 грн. Очікувана доходність інвестора - 28 %. Рекомендована ставка дисконтування - 19 %.

Завдання 4. Грошовий потік 200 тис.грн. генерується інвестицією в реальні активи протягом 2 років. Розрахункова ставка дисконту складає 11 %. Визначити сучасну вартість цього грошового потоку. Якою буде майбутня вартість потоку грошових коштів на кінець другого року?

Тема 17. Потенціал підприємства з огляду на подальші цілі господарюючого суб'єкта при вартісному управлінні бізнесом.

1. Потенціал господарюючого суб'єкта. Його сутність та теоретичні погляди. Провідні засади до формування потенціалу господарюючого суб'єкта.

2. Модель створення потенціалу господарюючого суб'єкта.

3. Види поведінки господарюючого суб'єкта, обумовлені його потенціалом. Конкурентоспроможність потенціалу господарюючого суб'єкта та її рівні.

4. Управління потенціалом за вартісними критеріями. Оцінка вартості потенціалу господарюючого суб'єкта.

5. Методика вартісної оцінки розміру складових елементів потенціалу господарюючого суб'єкта. Основні концепції оцінки потенціалу.

Загальні визначення за темою:

Потенціал підприємства - це максимально можлива сукупність активних, пасивних, явних та прихованих можливостей і альтернатив якісного розвитку соціально-економічної системи підприємства у певному середовищі господарювання з урахуванням ресурсних, ситуаційних, структурно-функціональних, часових, соціокультурних та інших обмежень.

Стратегічний потенціал може розглядатися як взаємопов'язана сукупність ресурсів, які перебувають у розпорядженні підприємства та мають вирішальне значення для досягнення стратегічних цілей, для оцінки можливих меж функціонування підприємства в майбутньому, виходячи з прогнозованих умов зовнішнього середовища.

Класифікаційними ознаками видових проявів потенціалу підприємства є: об'єкт дослідження; рівень використання можливостей підприємства; сфера реалізації потенціалу; рівень ієрархії; функціональні ознаки.

Потенціал підприємства виступає стратегічним ресурсом підприємства, що забезпечує йому стійкість у мінливому зовнішньому середовищі, та є джерелом формування конкурентної переваги і тому потребує постійного розвитку та вдосконалення. Формування потенціалу підприємства є складним динамічним процесом, орієнтованим на максимальну взаємодію із зовнішнім середовищем, тому надзвичайно важливим є врахування зовнішніх факторів, які впливають на формування та розвиток елементів потенціалу.

Базовий потенціал пов'язаний з конкурентними перевагами підприємства, і підтримка й розвиток його дають змогу одержати стійку конкурентну перевагу на ринку. Прихований потенціал -- це активи, що не являють конкретної переваги на сьогоднішньому етапі, хоча в

перспективі можуть трансформуватися в базові кошти. Збитковий потенціал приводить до споживання ресурсів без якого-небудь прибутку для підприємства. Зокрема, через нераціональну організаційну структуру можуть виникати витрати на дублювання функцій. Пересічний потенціал характеризується наявністю в підприємства активів, що забезпечують ефективне використання інших потенціалів: зокрема, добре функціонуюча система управління збутом, фінансами.

Внутрішніми факторами впливу на формування потенціалу підприємства є: стратегія підприємства; знання, досвід, вміння і навички керівників та функціональних спеціалістів; принципи організації та ведення бізнесу, яких дотримуються власники та керівники підприємства; моральні цінності та організаційна культура.

Конкурентоспроможність потенціалу підприємства - це комплексна порівняльна характеристика, яка відображає рівень переважання сукупності показників оцінки можливостей підприємства, що визначають його успіх на певному ринку за певний проміжок часу стосовно сукупності аналогічних показників підприємств-конкурентів.

Конкурентоспроможність потенціалу підприємства враховує взаємодію всіх складових потенціалу - виробництва, маркетингу, персоналу, менеджменту, фінансів та ін.

Оцінка вартості потенціалу підприємства - це упорядкований, цілеспрямований процес визначення в грошовому виразі вартості об'єкта з урахуванням потенційного і реального доходу, який має місце в певний проміжок часу за умов конкретного ринку.

Функції оцінки і аналізу потенціалу дозволяють сформувати інформаційне поле для прийняття й реалізації управлінських рішень координувати функціональні сфери діяльності підприємства, стратегічні і поточні завдання управління для досягнення цілей функціонування й розвитку підприємства.

Витратна концепція оцінки потенціалу підприємства базується на постулаті, що власник не погодиться витратити на формування та реалізацію власних внутрішніх та зовнішніх можливостей більше, ніж вартість очікуваного фінансово-майнового результату

Питання для самоконтролю:

1. Що розуміють під терміном «економічний потенціал підприємства»?
2. Означте основні ознаки виробничого потенціалу.
3. Назвіть складові економічного потенціалу підприємства?
4. В чому проявляється оптимізація структури потенціалу підприємства?
5. Чи існує оптимальна структура потенціалу для усіх підприємств?

6. Які існують підходи до формування нового потенціалу підприємства?

7. Розкрийте зміст поняття «конкурентоспроможність».

8. Які існують етапи оцінювання конкурентоспроможності потенціалу підприємства?

9. В чому проявляються особливості має потенціал підприємства як об'єкт оцінювання?

10. Чому в процесі оцінювання потенціалу підприємства виникає необхідність урахування зміни вартості грошей у часі?

11. Які існують методи оцінки конкурентоспроможності? У чому їхні переваги та недоліки?

12. Які складові діяльності персоналу підприємства задіяні у створенні його потенціалу?

Завдання до практичної роботи:

Завдання 1. За допомогою методів Рінга та Інвуда обґрунтувати умови повернення інвестицій. Сума, що інвестується, дорівнює 150000 грн, період інвестування - 4 роки, ставка доходу на інвестиції - 18%, внесок на амортизацію одиниці дорівнює 0,42673.

Завдання 2. Підприємець заплатив за будівлю і землю 80000 грн. При цьому ринкова вартість земельної ділянки склала 40000 грн. Очікуваний строк служби будівлі дорівнює шість роки, після чого вона повністю знеціниться. Визначити загальний коефіцієнт капіталізації доходів та його структуру при ставці дисконту - 15%.

Завдання 1. Необхідно розрахувати вартість складної технологічної лінії, конструктивними елементами якої є техніка трьох видів в залежності від існуючого попиту на неї. При чому: техніки 1-го виду використано - 25 %; техніки 2-го рівня - 40%; техніки 3-го рівня - 35%. Собівартість аналогів, яка припадає на 1% техніки 1-го виду - 20000 грн.; для 2-го - 10000 грн.; для 3-го - 2500 грн.

Завдання 3. Потрібно розрахувати загальний коефіцієнт капіталізації, якщо відомо, що:

- необхідна частка власного капіталу - 23 %;
- ставка відсотку за кредит - 28 %;
- кредит надано на 6 років при прямолінійному відшкодуванні;
- коефіцієнт капіталізації для власного капіталу - 11 %.

Завдання 6. Сформувати таблицю стратегічних груп конкурентів, використовуючи статистичні дані, а також аналітичні огляди однієї з галузей національного господарства України.

2. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

2.1. Порядок та методичні вказівки до виконання індивідуальних завдань

Індивідуальне завдання (далі ІЗ) передбачає систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань із дисципліни та застосування їх при вирішенні конкретних виробничих ситуацій; розвиток навичок самостійної роботи з літературними джерелами та звітністю підприємства.

ІЗ з дисципліни «Оцінка вартості та управління ефективності бізнесу» є виконання аналітично-розрахункових завдань з оформленням висновків. Завдання виконується студентом самостійно. Студент має надати ІЗ для перевірки наприкінці семестру, але не пізніше терміну проведення підсумкового модульного контролю. Оцінка за виконання ІЗ враховується при виставленні загальної оцінки з дисципліни.

Передбачено виконання аналітично-розрахункових завдань.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1.

Індивідуальне завдання № 1 «Стратегія в аспекті дослідження ринкової вартості бізнесу, як основа подолання кризи»

Зміст індивідуального завдання

Аналітично-розрахункова вправа визначена за лекційним матеріалом «Стратегія в аспекті дослідження ринкової вартості бізнесу, як основа подолання кризи» та виконується по-варіантно, на підставі Додатку А.

Мета: продемонструвати теоретичні знання та закріпити набуті практичні навички щодо питань стратегії в аспекті дослідження ринкової вартості бізнесу.

Завдання. Під час виконання даного індивідуального завдання передбачено:

- визначити який вплив матиме на акціонерну вартість вихід підприємства на новий ринок за наступних умов. Підприємство пропонує на ринок новий продукт із закладенням на розробку певних витрат. Очікується перші п'ять років зростання обсягів випуску та обсягу продажів. Після п'ятирічного періоду обсяг продажів стабілізується на рівні п'ятого року. Прибутковість продажів на ринку очікується остійною. Податок на прибуток складатиме 18%. Інвестиції на заміну основних засобів будуть дорівнювати сумі. Інвестиції на збільшення (приріст) основних засобів протягом п'яти років складатимуть певний процент від

приросту продажів. Інвестиції в додатковий робочий капітал протягом наступних п'яти років складатимуть відповідний процент від приросту продажів. Визначено витрати підприємства на фінансування (від вартості капіталу). Новий ринок вважається більш ризиковим, ніж інші ринки, на яких присутнє підприємство.

Під час виконання індивідуальної роботи необхідно виконати наступне:

- відповідно до таблиці Додатку А, вибрати свій варіант;
- кожному студенту належить виконати розрахунки, з урахуванням вибраного варіанту;
- за результатами проведених розрахунків надати загальну оцінку.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2.

Індивідуальне завдання № 2 «Потенціал підприємства з огляду на подальші цілі господарюючого суб'єкта при вартісному управлінні бізнесом» (модуль 2)

Зміст індивідуального завдання

Аналітично-розрахункова вправа за лекційним матеріалом «Потенціал підприємства з огляду на подальші цілі господарюючого суб'єкта при вартісному управлінні бізнесом» виконується по-варіантно, на підставі наведених даних таблиці (Додаток Б).

Мета: продемонструвати теоретичні знання та закріпити набуті практичні навички відносно питання потенціалу підприємства.

Завдання. Оцініть трудовий потенціал співробітника інвестиційної корпорації на основі коефіцієнтної методики. По-детальна інформація представлена в таблиці Додатку Б.

Під час виконання індивідуальної роботи необхідно виконати наступне:

- відповідно до таблиці Додатку Б, вибрати свій варіант;
- за результатами проведених розрахунків надати загальну оцінку.

2.2. Вимоги до оформлення індивідуального завдання

Виконане індивідуальне завдання може бути подано у вигляді текстового файлу у форматі *.doc (.docx)* або презентації у форматі *.pptx* (на вибір здобувача) і прикріплено до відповідної активності в системі Moodle у форматі *.pdf*.

Індивідуальне завдання виконується українською мовою з дотриманням норм наукового стилю, який передбачає:

-
- формально-логічний спосіб подання матеріалу, аргументовані міркування, що сприяють доведенню істинності положень і обґрунтуванню основних висновків дослідження;
 - змістову завершеність, цілісність та логічну зв'язність викладу;
 - об'єктивність, цілеспрямованість і відсутність емоційного забарвлення тексту;
 - використання спеціалізованої термінології та посилання на літературні джерела (наукові статті, підручники, довідкові та нормативні видання) у разі їх застосування;
 - подання матеріалу від третьої особи або від першої особи множини, з перевагою безособової форми викладу інформації.

Структура індивідуального завдання повинна включати: титульний аркуш (Додаток В), основну частину і список використаних джерел. Якщо необхідно, основну частину поділяють на окремі пункти, а після титульного аркуша додають зміст роботи. Загальний обсяг оформленого індивідуального завдання становить до 5-10 аркушів.

Якщо подання роботи у вигляді текстового файлу текст роботи повинен бути виконаний у вигляді комп'ютерного набору на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (210x297мм). Текст кожного індивідуального завдання здобувача розміщується на аркуші книжкової або альбомної орієнтації, яка обмежується полями: лівим - 30 мм, правим - 10 мм, верхнім - 20 мм, нижнім - 20 мм. Для великих таблиць і рисунків допускається альбомна орієнтація сторінок, на яких вони розміщені. Текст роботи оформлюється шрифтом Arial, кеглем 14 з одинарним міжрядковим інтервалом. Для таблиць допускається використання шрифту Arial, кеглем 12.

Заголовки пунктів у разі їх виділення слід починати з абзацного відступу і друкувати маленькими літерами, крім першої великої, не підкреслюючи, без крапки в кінці. Абзацний відступ повинен бути однаковим упродовж усього тексту і дорівнювати 1,25 см. Якщо заголовок складається з двох і більше речень, їх розділяють крапкою. Перенесення слів у заголовку не допускається.

Відстань між заголовком і попереднім текстом повинна бути два рядки, між заголовком і подальшим текстом - один рядок.

Не допускається розміщувати назву пункту в нижній частині сторінки, якщо після неї розміщено тільки один рядок тексту.

Сторінки роботи нумеруються арабськими цифрами з наскрізною нумерацією по всьому тексту. Номер сторінки розміщується у правому верхньому куті без крапки в кінці. Титульний аркуш та зміст входять до загальної нумерації, але номер сторінки на них не проставляється. Ілюстрації та таблиці, які подані на окремих сторінках, також включаються до загальної нумерації. Пункти роботи нумеруються арабськими цифрами без крапки після номера.

Ілюстрації (рисунки, графіки, схеми, діаграми) повинні розміщуватися одразу після тексту, де вони згадуються вперше, або на

наступній сторінці. У тексті роботи мають бути обов'язкові посилання на всі ілюстрації.

Цифрові дані зазвичай подаються у вигляді таблиць. Таблиці розміщуються безпосередньо після тексту, де вони вперше згадуються, або на наступній сторінці. У тексті повинні бути відповідні посилання на всі таблиці.

Назва таблиці складається зі слова «Таблиця», її порядкового номера та заголовка, який стисло відображає зміст поданих у ній даних. Повна назва таблиці зазначається один раз над таблицею зліва, з абзацним відступом.

Якщо таблиця переноситься на наступну сторінку, над її продовженням із абзацного відступу пишуть: «Продовження таблиці Х» або «Кінець таблиці Х», де Х - номер таблиці. Таблиці нумеруються арабськими цифрами послідовно в межах усієї роботи.

Заголовки та дані таблиці можуть бути оформлені через одинарний інтервал, шрифтом Arial, 12 кегль. Заголовки граф починають із великої літери, а підзаголовки - з малої, якщо вони становлять одне речення із заголовком. Якщо підзаголовки мають самостійне значення, їх пишуть з великої літери. У кінці заголовків і підзаголовків крапка не ставиться. Усі заголовки та підзаголовки граф подаються в однині. Приклад оформлення таблиці наведено нижче.

Таблиця - Назва таблиці.....

Показник	2024		2025		Відхилення 2025/2024	
	Тис. грн.	питома вага, %	Тис. грн	питома вага, %	абс., +/-	відн., %
Показник 1 (назва)						
Показник 2 (назва)						
.....						
.....						
Усього	Σ	100	Σ	100		

Формули та рівняння розміщують одразу після тексту, у якому вони згадуються, по центру сторінки. Перед і після кожної формули або рівняння необхідно залишати принаймні один вільний рядок. Усі формули та рівняння нумеруються послідовно протягом усієї роботи. Номер формули або рівняння вказують у круглих дужках, розташовуючи його на рівні формули в крайньому правому положенні рядка.

Розшифровка значень символів і числових коефіцієнтів, що входять до формули чи рівняння, наводиться безпосередньо під нею, у тій же послідовності, в якій вони зустрічаються у формулі.

Пояснення кожного символу або коефіцієнта слід починати з нового рядка, причому перший рядок розшифровки починається

словом «де» без двокрапки та без абзацу. Переносити формули або рівняння на наступний рядок дозволяється лише на знаках виконуваних математичних операцій, при цьому знак операції необхідно повторити на початку нового рядка.

Посилання в тексті роботи на джерела слід зазначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад, «... у роботах [1-7] ...».

Оформлення списку використаних джерел доцільно здійснювати за Національним стандартом України «Інформація та документація. Бібліографічна посилання. Загальні положення та правила складання. ДСТУ 8302:2015». Зразки такого оформлення наведені в Додатку Г.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Основні

1. Економіка підприємства : навчальний посібник / О. Ю. Гусєва та ін. Київ : Державний університет телекомунікацій, 2020. 215 с.
2. Економіка підприємства : підручник / І. Г. Волинець та ін.; за заг. ред. Л. Г. Ліпич; Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк : Вежа-Друк, 2021. 768 с
3. Економіка і бізнес: підручник / за ред. Л. Г. Мельника, О. І. Карінцевої. Суми : Університетська книга, 2021. 316 с.
4. Економіка та бізнес-інновації = Economics and Business Innovation : підручник / Л. Г. Мельник та ін.; за ред. Л. Г. Мельника, О. І. Карінцевої. Суми : Унів. книга, 2023. 702 с.
5. Економіка підприємства : підручник: у 3 т. / за ред. А. В. Непрана, І. Ю. Шевченко. Т. 3. Харків : Вид-во Іванченка І. С. 2024. 528 с.
6. Економіка підприємства : навч. посіб. (у схемах і таблицях) / кол. авт.; ред. Фісуненко П. А. Дніпро : ДДУВС, 2024. 150 с.
7. Ковальов А. І., Кічук Н. В., Захарченко Н. В., Клевцевич Н. А., Горбаченко С.А. Антикризове управління бізнесом : навчальний посібник. Одеса : ОНЕУ, 2022. 182 с.
8. Петруня Ю.Є., Задоя А.О. Економіка: базовий курс : навчальний посібник. 6-те вид., переробл. і доп. Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2023. 265 с.
9. Управління персоналом : підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. / О. М. Шубалий та ін.; за заг. ред. О. М. Шубалого. Луцьк : ЛНТУ, 2023. 414 с.

Додаткові

1. Аранчій В. І., Томілін О. О., Дорогань-Писаренко Л. О. Фінансовий менеджмент : навч. посібник. РВВ ПДАУ. 2021. 300 с.
2. Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. Ковальської Л. Л. та Кривов'язюка І. В. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2020. 620 с.
3. Економіка підприємства : навчальний посібник / О. І. Лисак, Л. О. Андрєєва, Л. О. Болтянська. Мелітополь : Люкс, 2020. 272 с.
4. Краснокутська Н. С., Коптева Г. М. Оцінка бізнесу: навч. посібник. Харків : НТУ «ХПІ», 2021. 229 с.
5. Леськів Г. З., Франчук В. І., Левків Г. Я., Гобела В. В. Управління конкурентоспроможністю підприємства : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 220 с.
6. Соломіна Г. В. Економіка підприємства : практикум. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 142 с.

7. Харів П. С., Карачка А. Ф. Економіка промислового підприємства : навчальний посібник. Тернопіль, 2021. 192 с.

Web-ресурси

1. Кабінет міністрів України : веб-сайт. URL: [Головна | Кабінет Міністрів України \(kmu.gov.ua\)](http://kmu.gov.ua) (дата звернення: 25.11.2025).

2. Національний Банк України : веб-сайт. URL: [Національний банк України \(bank.gov.ua\)](http://bank.gov.ua) (дата звернення: 25.11.2025).

3. Міністерства фінансів України : веб-сайт. URL: [Міністерство Фінансів України \(mof.gov.ua\)](http://mof.gov.ua) (дата звернення: 25.11.2025).

4. Міністерство соціальної політики України : веб-сайт. URL: [Міністерство соціальної політики України. Головна. \(msp.gov.ua\)](http://msp.gov.ua) (дата звернення: 25.11.2025).

5. Державна казначейська служба України : веб-сайт. URL: [Головна | Державна казначейська служба України \(treasury.gov.ua\)](http://treasury.gov.ua) (дата звернення: 25.11.2025).

6. Державна служба статистики України : вебсайт. URL: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 25.11.2025).

7. Основи бізнесу : Coursera : веб-сайт. URL: [Основи бізнесу | Coursera](https://www.coursera.org/courses/course-grant) (дата звернення: 25.11.2025).

8. Управлінська економіка та бізне-аналіз : Coursera : веб-сайт. URL: [Управлінська економіка та бізнес-аналіз | Coursera](https://www.coursera.org/courses/course-grant) (дата звернення: 25.11.2025).

9. Міністерство освіти і науки України : веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/> (дата звернення: 20.11.2025).

10. Національна бібліотека України ім. Вернадського : веб-сайт. URL: www.nbuv.gov.ua (дата звернення: 20.11.2025).

11. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого : веб-сайт. URL: <https://nlu.org.ua/> (дата звернення: 20.11.2025).

12. Kortext : веб-сайт. URL: <https://kortext.com/> (дата звернення: 20.11.2025).

13. Research4life : веб-сайт. URL: <https://portal.research4life.org/> (дата звернення: 20.11.2025).

14. Інституційний репозитарій ТОВ «ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «МЕТІНВЕСТ ПОЛІТЕХНІКА» : веб-сайт. URL: <https://dspace.mipolytech.education/home> (дата звернення: 20.11.2025).

15. Центральна державна науково-технічна бібліотека гірничо-металургійного комплексу України : веб-сайт. URL: <http://cgntb.dp.ua/> (дата звернення: 20.11.2025).

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Розподіл балів за контрольними точками та графік їх виконання

Тижні	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	Всього	
Види контр. точок																				
Робота на практичних заняттях (практична робота)				5				5				5					5			20
Складання індивідуальних завдань									20										20	40

Зміст та вимоги до контрольних точок

1. На практичних заняттях здобувач може отримати загалом 20 балів за виконання розрахункових задач та ситуаційних завдань.

Практичне завдання оцінюється в 5 балів - студент дав пряму і релевантну відповідь на поставлене питання з використанням обґрунтованого посилання на теоретичний матеріал; практичні, аналітичні та розрахункові завдання виконані і мета досягнута.

Практичне завдання оцінюється в 4-3 балів - студент зміг стисло формалізувати сутність проблеми за ситуацією; завдання в основному виконані і мета в цілому досягнута.

Практичне завдання оцінюється в 2 бали - студент проявляв ініціативність у роботі над проблемою, вмів вести дискусію; завдання не всі виконані і мета повністю не досягнута

Практичне завдання оцінюється в 0 балів - студент не проявляв ініціативності у роботі над проблемою; завдання не виконані, мета в цілому не досягнута.

Оцінка за виконані практичні роботи до конкретного модулю оцінюється в 10 балів (за кожний).

2. Захист індивідуального завдання (ІЗ) відбувається на практичному занятті згідно з графіком контрольних точок, передбаченим робочою програмою дисципліни, а оцінка за його виконання виставляється викладачем у відповідній активності в системі Moodle і враховується ним при визначенні поточної успішності здобувача.

Максимальна кількість балів за кожне виконане ІЗ - 20. Отже, можна отримати за два ІЗ максимально 40 балів. Оскарження оцінки може бути здійснене протягом трьох днів після оголошення результатів. Кожному здобувачеві надають по три спроби для виконання ІЗ за двома модулями.

Виконане завдання у вигляді файлу *.docx, або *.pdf розміщується у відповідному розділі дисципліни в Moodle.

- Мах 20 балів: – студент підготував ІЗ за ситуаційним завданням, в якому: правильно визначив проблеми, поставив мету, обґрунтував своє бачення, представив висновок або власне бачення виходу з проблеми і окреслив можливі перспективи і обмеженість такого рішення;

- ІЗ структуровано. Студент під час презентації / захисту ІЗ демонструє володіння термінологічним апаратом, відповідає на запитання, здатний швидко адаптувати позицію під зміни у вихідному ситуаційному завданні (15 балів);

- студент під час презентації / захисту демонструє володіння термінологічним апаратом, відповідає на запитання, Однак, якщо відповідь, отримана з використанням ШІ, не є комплексною або не відповідає за стилем і викладеними позиціями іншим частинам ІЗ, містить очевидно неправдиву інформацію, то оцінка за цим критерієм знижується (10 балів).

Додаткові зауваження:

- здобувач вищої освіти може оскаржити отримані оцінки в порядку, передбаченому Положенням про організацію освітнього процесу та Положенням про політику та процедури врегулювання конфліктних ситуацій;

- оскарження оцінки може бути здійснене протягом трьох днів після оголошення результатів. Кожному здобувачеві надають по три спроби для виконання Практичної роботи та Індивідуального завдання за двома модулями;

- викладач не має права знижувати оцінку за Практичну роботу чи Індивідуальне завдання, якщо воно не було складено вчасно, однак в разі, якщо така робота була оцінена пізніше, ніж момент завершення теоретичного навчання у семестрі, то відповідна оцінка не враховується у рейтингу здобувачів освіти.

ДОДАТКИ

Додаток А

Розрахункові завдання до Індивідуального завдання №1 (Модуль 1)

Показник	Абсолютна величина (по-варіантно)									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Витрати на робробку продукту, тис.грн.	50000	52000	54000	55000	56000	57000	58000	59000	60000	61000
Обсяги продажів продукту по роках, млн.грн.	6600	6000	6100	6200	6500	6700	6800	6900	7000	7100
1-й рік	310	320	325	330	340	345	350	370	390	400
2й рік	370	375	380	385	390	395	400	410	415	420
3-й рік	400	420	430	440	450	460	460	470	470	480
4-й рік	420	450	460	465	475	480	490	500	510	520
5-й рік	500	510	520	520	530	540	545	550	560	565
Прибутковість продажів на новому ринку, %	20	21	22	20	21	22	20	21	22	20
Податок на прибуток, %	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18
Інвестиції на збільшення (приріст) основних засобів протягом 5-ти років від приросту подажів, %	15	16	17	15	15	16	17	17	16	15
Інвестиції в додатковий робочий капітал протягом наступних п'яти років (від приросту продажів), %	10	12	10	11	10	12	12	10	11	10
Витрати підприємства на фінансування (від вартості капіталу), %	12	12	11	11	12	12	11	12	11	1

Розрахункові завдання до Індивідуального завдання № 2 (Модуль 2)

Варіант	Досвід роботи за фахом відповідно до отриманої вищої освіти складає, роки	Досвід роботи на посаді керівника планово-економічного відділу становить, роки	Працівник у три останні роки відвідує місячні курси підвищення кваліфікації, місяців	За останні три роки планово-економічним відділом було реалізовано інвестиційні проекти, та є проекти незавершені			
				Реалізовано інвестиційних проектів, шт.	З реалізованих проектів у раніше встановлені строки виконано, шт	Незавершені проекти, шт.	За останні три роки різними замовниками було придбано й успішно реалізовано інвестиційних проектів, шт
1	5	3	2	8	5	3	4
2	6	3	3	7	5	2	3
3	5	3	2	9	6	3	3
4	6	3	3	7	4	3	4
5	5	3	2	8	4	4	4
6	5	3	2	8	5	3	3
7	6	3	3	9	5	4	4
8	7	3	3	7	5	2	5
9	5	3	2	8	6	2	5
10	7	3	2	9	6	3	4

ПРИКЛАД ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОГО ЛИСТА ІНДИВІДУАЛЬНОГО
ЗАВДАННЯ

ТОВ «ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «МЕТІНВЕСТ ПОЛІТЕХНІКА»
Кафедра цифрових технологій та проєктно-аналітичних рішень

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ № 1

з навчальної дисципліни «Оцінка вартості та управління ефективністю
бізнесу»

**ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА З ОГЛЯДУ НА ПОДАЛЬШІ ЦІЛІ
ГОСПОДАРЮЮЧОГО СУБ'ЄКТА ПРИ ВАРТІСНОМУ УПРАВЛІННІ
БІЗНЕСОМ**

Виконав (ла): здобувач (ка) вищої освіти
за освітньо-професійною програмою
« _____ »
гр. _____

_____ (Прізвище, ім'я, по батькові повністю)

Прийняла : к.е.н., доцент кафедри ЦТПАР
Шеховцова В.В.

Запоріжжя – 2025

ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Підручники	
Один автор	<ol style="list-style-type: none"> 1. Андріяш В. Державна етнополітика України в умовах глобалізації. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. 328 с. 2. Краснова М. В. Договори в екологічному праві України: навч. посіб. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ: Алерта, 2012. 216 с. 3. Дробот О. В. Професійна свідомість керівника: навч. посіб. Київ: Талком, 2016. 340 с. 4. Романюк А. Порівняльний аналіз політичних систем країн Західної Європи: інституційний вимір. Львів: Тріада плюс, 2004. 392 с. 5. Скидан О. В. Аграрна політика в період ринкової трансформації: монографія. Житомир: ЖНАЕУ, 2008. 375 с.
Два автори	<ol style="list-style-type: none"> 1. Батракова Т. І., Калюжна Ю. В. Банківські операції: навч. посіб. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 130 с. 2. Богма О. С., Кисильова І. Ю. Фінанси: конспект лекцій. Запоріжжя: ЗНУ, 2016. 102 с. 3. Гура О. І., Гура Т. Є. Психологія управління соціальною організацією: навч. посіб. 2-ге вид., доп. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 212 с. 4. Васильєв С. В., Ніколенко Л. М. Доказування та докази у господарському процесі України: монографія. Харків: Еспада, 2004. 192 с. 5. Каткова Т. В., Каткова А. Г. Закінчення досудового слідства у кримінальних справах: практ. посіб. Харків: Право, 2011. 136 с.
Три автори	<ol style="list-style-type: none"> 1. Комаров В. В., Світлична Г. О., Удальцова І. В. Окреме провадження: монографія / за ред. В. В. Комарова. Харків: Право, 2011. 312 с. 2. Кузнецов М. А., Фоменко К. І., Кузнецов О. І. Психічні стани студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності: монографія. Харків: ХНПУ, 2015. 338 с. 3. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2015. 476 с. 4. Zhovinsky E.Ya., Kryuchenko N.O., Paparyha P.S. Geochemistry of Environmental Objects of the Carpathian Biosphere Reserve. Kyiv, 2013. 100 p.
Чотири і більше авторів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Прилипко С. М., Ярошенко О. М., Мороз С. В., Малиновська К. А. Укладення трудового договору: теоретико-прикладне дослідження: монографія. Харків: Юрайт, 2013. 288 с. 2. Основи охорони праці: підручник / О. І. Запорожець та ін. 2-ге вид. Київ: ЦУЛ, 2016. 264 с.

Характеристика джерела	Приклад оформлення
	<p>3. Клименко М. І., Панасенко Є. В., Стреляєв Ю. М., Ткаченко І. Г. Варіаційне числення та методи оптимізації: навч. посіб. Запоріжжя: ЗНУ, 2015. 84 с.</p> <p>4. The mutual fund industry: Competition and investor welfare / R. G. Hubbard et. al. New York, NY: Columbia University Press, 2010. 256 p.</p>
<p>Автор(и) та редактор(и)/упорядники</p>	<p>1. Березенко В. В. PR як сфера наукового знання: монографія / за заг. наук. ред. В. М. Манакіна. Запоріжжя: ЗНУ, 2015. 362 с.</p> <p>2. Гель А. П., Семаков Г. С., Яковець І. С. Кримінально-виконавче право України: навч. посіб./ ред. А.Х. Степанюк. Київ: Юрінком Інтер, 2008.624 с.</p> <p>3. Грошевий Ю. М. Вибрані праці / упоряд.: О. В. Капліна, В. І. Маринів. Харків: Право, 2011. 656 с.</p> <p>4. Дахно І. І., Алієва-Барановська В. М. Право інтелектуальної власності: навч. посіб. / за ред. І. І. Дахна. Київ: ЦУЛ, 2015. 560 с.</p> <p>5. Експлуатація і технічне обслуговування газорозподільчих станцій магістральних газопроводів / заг.ред. А.А. Руднік. Київ, 2003. 370 с.</p>
<p>Без автора</p>	<p>1. Експлуатація і технічне обслуговування газорозподільчих станцій магістральних газопроводів / заг. ред. А. А. Руднік. Київ, 2003. 370 с.</p> <p>2. Політологічний енциклопедичний словник / упоряд. В. П. Горбатенко. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ: Генеза, 2004. 736 с.</p> <p>3. Софія Київська: Візантія. Русь. Україна. Вип. II. Київ, 2012. 464 с.</p> <p>4. Twenty-four hours a day. Miami, FL: BN Publishing, 2010. 400 p.</p>
<p>Багатотомні видання</p>	<p>1. Енциклопедія історії України: у 10 т. / ред. рада: В. М. Литвин (голова) та ін.; НАН України, Ін-т історії України. Київ: Наук. думка, 2005. Т. 9. 944 с.</p> <p>2. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн. Київ: Ін Юре, 2007. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінології. 424 с.</p> <p>3. Кучерявенко Н. П. Курс податкового права: в 6 т. Харків: Право, 2007. Т. 4: Особенная часть. Косвенные налоги. 536 с.</p> <p>4. Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології: вибр. твори. Київ: Рад. шк., 1983. Т. 1. 480 с.</p>
Частина видання	
<p>Підручник</p>	<p>1. Алексеев В. М. Правовий статус людини та його реалізація у взаємовідносинах держави та суспільства в державному управлінні в Україні. <i>Теоретичні засади взаємовідносин держави та суспільства в управлінні</i>. монографія. Чернівці, 2012. С. 151-169.</p> <p>2. Коломоєць Т. О. Адміністративна деліктологія та адміністративна деліктність. <i>Адміністративне право України</i>.</p>

Характеристика джерела	Приклад оформлення
	<p>підручник / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Київ, 2009. С. 195-197.</p> <p>3. Наумов М. С. Напрями впливу інтелектуалізації економіки на розвиток ринкових відносин в Україні. <i>Трансформаційні процеси в суспільстві в умовах інформаційної економіки</i>. монографія / В. П. Решетило, М. С. Наумов, Ю. В. Федотова; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків, 2014. С. 213-241.</p> <p>4. Саблук П. Т. Напрямки розвитку економіки в аграрній сфері виробництва. <i>Основи аграрного підприємництва</i> / за ред. М. Й. Маліка. Київ, 2000. С. 5-15.</p>
<p>Тези доповідей, матеріали конференцій</p>	<p>1. Антонович М. Жертви геноцидів першої половини ХХ століття: порівняльно-правовий аналіз. <i>Голодомор 1932-1933 років: втрати української нації</i>. матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 4 жовт. 2016 р. Київ, 2017. С. 133-136.</p> <p>2. Анциперова І. І. Історико-правовий аспект акту про бюджет. <i>Дослідження проблем права в Україні очима молодих вчених</i>. тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 24 квіт. 2014 р.). Запоріжжя, 2014. С. 134-137.</p> <p>3. Зінчук Т. О. Економічні наслідки впливу продовольчих органічних відходів на природні ресурси світу. <i>Органічне виробництво і продовольча безпека</i>: зб. матеріалів доп. учасн. II Міжнар. наук.-практ. конф. Житомир: Полісся, 2014. С. 103-108.</p> <p>4. Микитів Г. В., Кондратенко Ю. Позатекстові елементи як засіб формування медіакультури читачів науково-популярних журналів. <i>Актуальні проблеми медіаосвіти в Україні та світі</i>. зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 3-4 берез. 2016 р. Запоріжжя, 2016. С. 50-53.</p>
<p>Статті із продовжуваних та періодичних видань</p>	<p>1. Кобильник В. Порівняльний метод як основа політологічного дослідження. <i>Збірник наукових праць «Політологічні студії»</i>. 2011. № 2. С. 54-65.</p> <p>2. Коломоєць Т. О. Оцінні поняття в адміністративному законодавстві України: реалії та перспективи формулювання їх застосування. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i>. Запоріжжя, 2017. № 1. С. 36-46.</p> <p>3. Загірняк М., Костенко А. Про користування можливостями міжнародної бази даних Scopus. <i>Вища школа</i>. 2017. № 5-6. С. 48-55.</p> <p>4. Кармазіна М., Могилевець О. Становлення і розвиток порівняльної методології в політичних дослідженнях. <i>Політичний менеджмент</i>. 2006. № 5. С. 3-17.</p> <p>5. Коваль Л. Плюси і мінуси дистанційної роботи. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. 1 листоп. (№ 205). С. 5.</p> <p>6. Біленчук П., Обіход Т. Небезпеки ядерної злочинності: аналіз вітчизняного і міжнародного законодавства. <i>Юридичний вісник України</i>. 2017. 20-26 жовт. (№ 42). С. 14-15.</p> <p>7. Bletskan D. I., Glukhov K. E., Frolova V. V. Electronic structure of 2H-SnSe₂: ab initio modeling and comparison with</p>

Характеристика джерела	Приклад оформлення
	<p>experiment. <i>Semiconductor Physics Quantum Electronics & Optoelectronics</i>. 2016. Vol. 19, No 1. P. 98- 108.</p> <p>8. Dalton R.J. Comparative politics of the industrial democracies: from the Golden Age to Political Science. 1991. № 2. P. 15-43.</p>
Інші видання	
<p>Законодавчі та нормативні документи</p>	<p>1. Конституція України: офіц. текст. Київ: КМ, 2013. 96 с.</p> <p>2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. <i>Голос України</i>. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10- 22.</p> <p>3. Деякі питання стипендіального забезпечення: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 р. № 1050. <i>Офіційний вісник України</i>. 2017. № 4. С. 530-543.</p> <p>4. Про Концепцію вдосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017-2020 роки: Указ Президента України від 21.02.2017 р. № 43/2017. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. 23 лют. (№ 35). С. 10.</p> <p>5. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації: наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2017 р. № 40. <i>Офіційний вісник України</i>. 2017. № 20. С. 136-141.</p> <p>6. Інструкція щодо заповнення особової картки державного службовця: затв. наказом Нац. агентства України з питань Держ. служби від 05.08.2016 р. № 156. <i>Баланс- бюджет</i>. 2016. 19 верес. (№ 38). С. 15-16.</p>
<p>Архівні документи</p>	<p>1. Лист Голови Спілки «Чорнобиль» Г. Ф. Лепіна на ім'я Голови Ради Міністрів УРСР В. А. Масола щодо реєстрації Статуту Спілки та сторінки Статуту. 14 грудня 1989 р. <i>ЦДАГО України</i> (Центр. держ. архів громад. об'єднань України). Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2612. Арк. 63, 64 зв., 71.</p> <p>2. Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки. <i>ЦДАВО України</i> (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8-12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1-3.</p>
<p>Патенти</p>	<p>1. Спосіб лікування синдрому дефіциту уваги та гіперактивності у дітей: пат. 76509 Україна. № 2004042416; заявл. 01.04.2004; опубл. 01.08.2006, Бюл. № 8 (кн. 1). 120 с.</p> <p>2. Люмінесцентний матеріал: пат. 25742 Україна: МПК6 C09K11/00, G01T1/28, G21H3/00. № 200701472; заявл. 12.02.07; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с.</p>
<p>Препринти</p>	<p>1. Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль: Ін-т з проблем безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт. НАН України, Ін-т проблем безпеки АЕС; 06-1).</p> <p>2. Шиляев Б. А., Воеводин В. Н. Расчеты параметров радиационного повреждения материалов нейтронами источника ННЦ ХФТИ / ANL USA с подкритической сборкой, управляемой ускорителем электронов. Харьков: ННЦ ХФТИ, 2006. 19 с.: ил., табл. (Препринт. НАН Украины, Нац. науч. Центр «Харьк. физ.-техн. ин- т»; ХФТИ2006-4).</p>

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Стандарти	<p>1. ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація).</p> <p>2. ДСТУ ISO 6107-1:2004. Якість води. Словник термінів. Частина 1 (ISO 6107-1:1996, IDT). [Чинний від 2005-04-01]. Вид. офіц. Київ: Держспоживстандарт України, 2006. 181 с.</p>
Каталоги	<p>1. Горницкая И. П. Каталог растений для работ по фитодизайну / Донец. ботан. сад НАН Украины. Донецк: Лебедь, 2005. 228 с.</p> <p>2. Історико-правова спадщина України: кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; уклад.: Л. І. Романова, О. В. Земляніщина. Харків, 1996. 64 с.</p> <p>3. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області: кат.-довід./ авт.-упоряд.: М. Зобків та ін.; Упр. культури Львів. облдержадмін., Львів. іст. музей. Львів: Новий час, 2003. 160 с.</p>
Бібліографічні покажчики	<p>1. Боротьба з корупцією: нагальна проблема сучасності: бібліогр. покажч. Вип. 2 / уклад.: О. В. Левчук, відп. за вип. Н. М. Чала; Запорізький національний університет. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 60 с.</p> <p>2. Микола Лукаш: біобібліогр. покажч. / уклад. В. Савчин. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 356 с. (Українська біобібліографія; ч. 10).</p> <p>3. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича в незалежній Україні: бібліогр. покажч. / уклад.: Н. М. Загородна та ін.; наук. ред. Т. В. Марусик; відп. за вип. М. Б. Зушман. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2015. 512 с. (До 140-річчя від дня заснування).</p>
Електронні ресурси	<p>1. Влада очима історії: фотовиставка. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/photogallery/gallery?galleryId=15725757& (дата звернення: 15.11.2017).</p> <p>2. Мар'їна О. Контент-стратегія бібліотек у цифровому середовищі <i>Бібліотечний вісник</i>. 2016. № 4. С. 8-12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2016_4_4 (дата звернення: 26.09.2017).</p> <p>3. Ганзенко О. О. Основні напрями подолання правового нігілізму в Україні. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i>. Запоріжжя, 2015. № 3. - С. 20-27.-URL: http://ebooks.znu.edu.ua/files/Fakhovivydannya/vznu/juridichni/VestUr2015v3/5.pdf. (дата звернення: 15.11.2017).</p>
Автореферати дисертацій	<p>1. Гнатенко Н. Г. Групи інтересів у Верховній Раді України: сутність і роль у формуванні державної політики: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02. Київ, 2017. 20 с.</p> <p>2. Кравчук В. М. Припинення корпоративних правовідносин в господарських товариствах: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03 Харків, 2010. 36 с.</p> <p>3. Старовойт С. В. Видавнича діяльність Національної академії наук України у 1918-1933 рр.: автореф. дис. ...канд. іст. наук. Київ, 2003. 20 с.</p>

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Дисертації	<p>1. Євдоченко О.О. Європейське бізнес-середовище в розвитку міжнародної економічної діяльності: дис... канд. екон. наук: 08.05.01 / Київський національний економічний ун-т. Київ, 2005. 235 с.</p> <p>2. Левчук С. А. Матриці Гріна рівнянь і систем еліптичного типу для дослідження статичного деформування складених тіл: дис. канд. фіз.-мат. наук : 01.02.04. Запоріжжя, 2002. 150 с.</p> <p>3. Bryant B. D. A sequentially articulated experiment to compare two instructional software input infrastructures: Doctoral dissertation / University at Albany. Albany, NY, 1998. 150 p.</p>

Навчально-методичне видання

Вікторія Володимирівна ШЕХОВЦОВА

ОЦІНКА ВАРТОСТІ ТА УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНОСТЮ БІЗНЕСУ

**методичні вказівки
до виконання практичних робіт та індивідуальних завдань**

Самостійне електронне мережеве видання

Публікується в авторській редакції